

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

281.69

4-61

04 NOV 2000

ԱՐԲԱՀԱՅՐ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՊՍԱԿՆԵՐՈՎ

ՎԵՆԵՏԻԱ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ս. ՂԱԶԱՐՈՒ

1922

281.69

4-61

22 MAY 2013

Հ Ա Ն Գ Ի Ս Տ

ԱՐՀԻԱՊԱՏԻ ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ՏԵԱՌՆ ՏԵԱՌՆ

ԻԳՆԱՏԻՈՍԻ Վ. ԿԻՒՐԵՂԵԱՆ

ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՏՐԱՅԱՆՈՒՊՈԼՍԻ

ԵՒ

ԸՆԳՀԱՆՐԱԿԱՆ ԱՐԲԱՅԻ

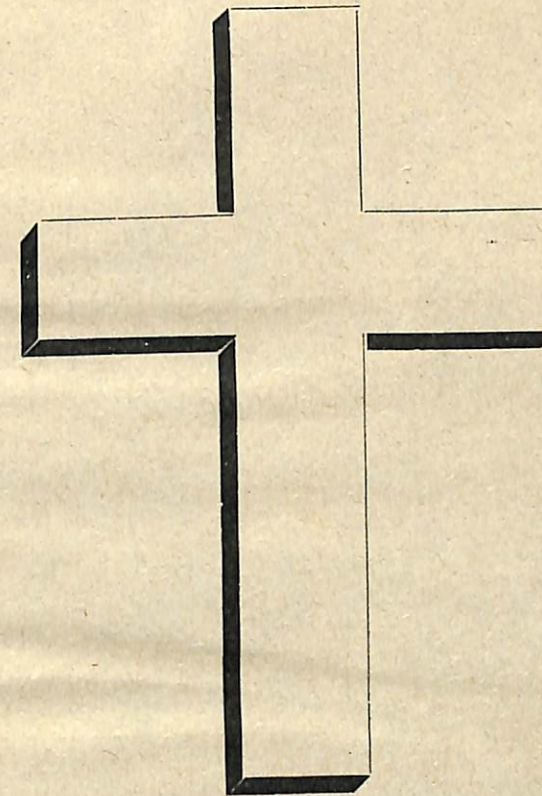
ՄԻԻԹԱՐԵԱՆՑ ՎԵՆԵՏԿՈՅ

Ծանրաթախիծ ու վշտացեալ սրտով կը գլուծենք Միաբանութեանս անզուգական Հօր և առաքելաշնորհ Գիտապետին մահը, որ տեղի ունեցաւ ի Ս. Զենոն Դեկտ.ի 1-ին, յետ կարճատե հիւանդութեան մը, չըջապատուած իր ձեռնասուն որդիքներէն, կազդուրուած Ս. Խորհուրդներով և մասնաւոր օրհնութեամբ Ս. Քահանայապետին:

Խմբագրութիւնս «Բազմապէս» ի յաջորդ. թուոյն հետ առանձին Յաւելուածով մը պիտի ներկայացնէ ջերմ համակրանաց և յարգանքի այն ամէն հանդիսաւոր արտայայտութիւնները, որ եղան հոգեւոյս Հայրապետիս Յուզարկաւորութեան առթիւ ի Ս. Զենոն և ի Վենետիկ, անխտիր ամէն դասակարգէ, պաշտօնական անձնաւորութիւններէ և Միաբանութեանս համակիր սերտ բարեկամներէ:

0517

58226-67

ԿԻՒՐԵՂԵԱՆ ԱՐԲԱՀԱՅԻ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՊՍԱԿՆԵՐՈՎ

ԳԵՐՊ. ԻԳՆԱՏԻՈՍ Վ. ԿԻՒՐԵՂԵԱՆ

ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՏՐԱՅԱՆՈՒՊՈԼՍԻ

ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ԱՐԲԱՅ ՄԻԹԱՐԵԱՆՅ ՎԵՆԵՏԿՈՅ

ԾՈ. Ի Տրապիզոն
1893 Փետր. 14

† Ի Ս. Զեմոն
1921 Դեկտ. 1

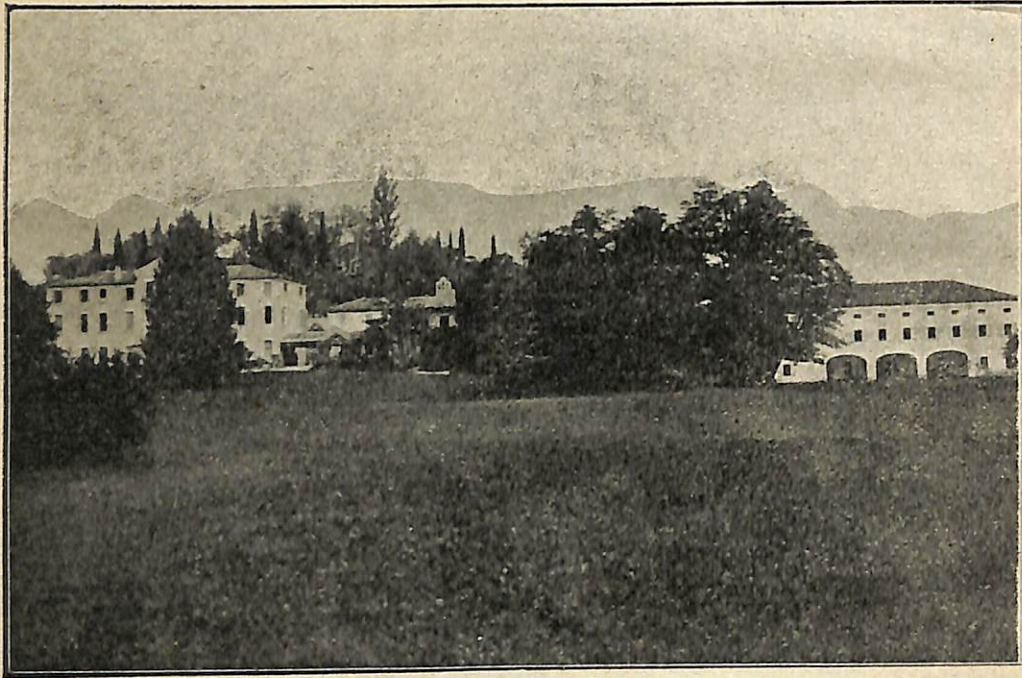
ՄԵՆԱՍԻՐԵԼԻ Է առտուածարեալ Հայր մը, անձ մը անդուգական և հոյակապ, կարծես սահմանուած անմահանալու երկրիս վրայ իբր կեանք ու խրախոյս իր որդիներուն, յեղակարծ թողուց զմեզ. անողոր հիւանդութիւն մը յանկարծահաս հարուածով շաբթուան մը մէջ աւերեց իր գրեթէ դարաւոր գոյութիւնը: Մինչև վերջին պահը հասու և ըմբռնող իրեն ուղղուած խօսքերուն, շրջապատուած իր Որդիներէն ու ծանօթ մտերիմներէ, զօրացած Ս. Խորհուրդներով և առանձին օրհնութեամբ Ս. Քահանայապետին, փակեց իր աչքերը Ս. Զեմոնի հովասուն բլրոց վրայ. աչքեր՝ միշտ սեւեռուն իր պաշտելի կղզեակին, որ շուտով պիտի բանար իր առջև դռները նորոգ փառքերու, մինչ սուրաց ինք անանց փառքին:

Մարեցաւ անդորր և երջանիկ, նման առողերու լոյսին՝ արեւագին, ու իր հոգին, զուարթ և մանկացեալ՝ ալետր կերպարանքին ներքե, մխրճեցաւ մեղմիւ անաղօտ այգի մը ամբիծ պայծառութիւններուն մէջ, որոնց հեռագէտ տեսութիւնը ժամանակէ մ'ի վեր թառամեցուցած էր իր մարմնոյն առու գութիւնը: Մեռաւ ան, բայց իր հետ մեռցուց մեր կեանքն ալ. իշաւ գերեզման, բայց իր հետ տանելով մեր սրտերն ալ. և մեզի մնաց իր կորստեան ցաւը՝ իբր ամենամեծ իրականութիւն, որ դառնապէս կը խօցէ: Կը զգանք թալկանալը մեր զօրութիւններուն, նուաղիլը մեր կթոտ քայլերուն:

1. Որ շնորհած էր իր Պետական Փարտուղար Ծիր. Կասպարիի հետեւեալ հեռագրով. «Ս. Հայրը ցաւով կ'իմանայ ծանր հիւանդութիւնը այդ Արքեպ. Արքային ու կ'առաքէ իրեն խնդրուած Առաքելական Օրհնութիւնը»:

Յ Ե Լ

և, իրմէ մնացած յետին նշխարներուն առջև, երբ իր պատկերը կը նորոգուի մեր մէջ, կը ջանանք զայն աւելի սեղմել մեր կուրծքին, անով արծարծել կրակը մեր ոյժերուն և ոգիին, և եթէ կարելի ըլլար, իր մնացեալ նշխարներն իսկ թաղել մեր սրտին մէջ, իր կեանքն աւելի զգալու համար: Բայց ահա իր մահամերձի շրթունքէն թուած օրհնութիւնը կու գայ իր անսպառ զօրութեան գրոշմը կնքել մեր ճակտին վրայ: Հօր մը օրհնութիւնն է՝ յաւիտենականութեան շնորհ, որ ջահի մը պէս պիտի բոցավառի իր սիրելի կզգիին վրայ, զբաւական իր անմեռ հոգիին:

Ամարանոց Ս. Զեմոնի

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ

Ծնունդ ազնուական ընտանեաց (1833), Տրապիզոնի Կիւրեղեան ազգատոհմին, գեռ փոքր կը վաղէ Ս. Ղազար ինքնածին յօժարութեամբ, ու հոն կը կատարելագործէ ուսմանց հետ իր ազնուաշուք նկարագիրն ալ: Քաջանայութենէն վերջ յետ կարևոր ծառայութիւններ կատարելու վաճառքէն մէջ, 1868ին կ'անցնի Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանը, Հ. Ալիշանի տեսչութեան միջոց: Հայոց Նահապետը ճանչնալով իսկոյն իր աջակցին ձեռքերը՝ իրեն կը յանձնէ վարժարանին ուսումնական և նիւթական գործերը: Նոյնպէս երբ 1870ին Գ. Արծրունի Հ. Ալիշանին կու գայ հայերէն սորվելու, սա ցոյց կու տայ անոր իր օգնական վարդապետը: Հ. Ալիշան՝ խոնջ և վաստակաւոր՝ շուտով կ'առանձնանայ 1872ին վաճառք և վարժարանին վարչութիւնը կը յանձնուի իր աջակցին՝ Հ. Ի. Կիւրեղեանի: Նոր տեսուչը նոր եռանդեամբ կը տքնի վարժարանին ընծայել աւելի հոգակ և աւելի գերաստիճան բարձրութիւն. գիտնալով աշակերտներն իրեն ձգելու արուեստը՝ կը

ջանայ իր անկեղծ բնաւորութեամբ և բարեսէր վեհութեամբ իր իսկ նկարագիրը տողորել անոնց սրտին մէջ:

1876ին կը վախճանի Միաբանութեան Աբբաշայրը, Գերպ. Գ. Հիւրմիւզ. և Ընդհանրական Ժողովը նոյն տարւոյ Օգ. 2ին Հ. Կիւրեղեանը կը կոչէ Աբբայութեան պաշտօնին, զոր ակամայ կը բռնադատուի յանձն առնուլ:

Տարի մը վերջն ալ Հռովմայ մէջ Հաւատոյ Տարածման Ս. Ժողովի Գահերէց Ծիր. Պրանքիէն Տրայանուպոլսի տիտղոսաւոր Արքեպիսկոպոս կը ձեռնադրուի: Տակաւին ժամանակն և հոգիները յուզեալ էին ազգային կրօնական խնդիրներէն. բայց ինք սիրող խաղաղութեան և բարօրութեան, Միաբանութեան զեկը ձեռքն առնելով կը ջանայ ստեղծել անդորր վիճակ մը՝ առաջնորդող պայծառ ապագայի մը:

Մահուան ամկողմին մէջ

ԱՐԲԱՅՈՒԹԵԱՆԸ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Իր ոյժն և ոգին կը սպառէ միանգամայն տնտեսական, գրական կամ դաստիարակական ու քարոզչական ամէն մասերուն մէջ: Տնտեսական բարուք վիճակ մը ամենէն աւելի ձեռնառու նպատար կը համարուի միւս ճիւղերուն մէջ զարգանալու համար. և Նորընտիր Աբբաշայրը, խորապէս բմբռնող այս ճամբատութեան, մասնաւոր փոյթ կը տանի աճեցնել ու ճոխացնել Միաբանութեան հասոյթներն ու կալուածները, և յարմար առիթը ներկայանալուն՝ անձամբ կը գնէ Ս. Զեմոնի և Աղույի գիւղադնացութեան զբօսավայրերը:

Իր գլխաւոր ուշն և նպատակը գրական զարգացումն էր, կեանք՝ և կարելի է ըսել, մասամբ էութիւն վանական հաստատութիւններու: Նախապէս արդէն աջակցած Հ. Բագրատունիի գրքերու տպագրութեան և զինք իսկ մշած իր ամբարած գիտութիւնը արտագրելու, հիմայ աբբայութեան օրով իր մօտիկն ունէր նոյնքան նշանաւոր և նոյնքան բեղուն գրիչ մը, որուն սակայն կը պակսէր տպագրութեան նիւթական միջոցներ: Գերպ, Կիւրեղեան մեկենաս մը կ'ըլլայ Հ. Ալիշանի. իրեն միջոցաւ ըյս կը տեսնեն Նահապետի մեծահատոր Տեղագրութիւնները, Լիրակ, Այրարատ, Սիսուան և Սիսական:

Սիրող Բնական Գիտութեանց զօրավիգն կ'ըլլայ զանոնք մշակողներուն, և տպագրել կու տայ Արուեստից և Գիտութեանց Հ. Քաջունիի երկհատոր բառարանները: Կը ձգնի անգուլ բարձրացնել գիտութեան մակարդակը. կ'ողակորէ և կ'արիացնէ երիտասարդ վանականները իրենց նպաստը բերելու վանական և միանգամայն ազգային այս զարգացման: Համալսարանական դռներն ալ կը բանայ անոնց առջեւ, նոյնպէս աշակերտաց ուսումնական ընթացքին աւելի բարձրացում կու տայ համահաւասար՝ կառավարչական դպրոցներու: Ինքնին իր բազմազբաղ օրերուն մէջ ժամեր և վայրկեաններ կը հնարէ վաստակելու եկեղեցական երաժշտութեամբ. մանրակրկիտ ուսումնասիրութեամբ ձեռագիրներու, կը քննէ և կը ճշտէ շարականներու խաղերը, կ'ուզէ եկեղեցական երգերուն ընծայել իրենց նախկին ուղղութիւնն և փայլը: Արդիւնք իր այս աշխատութեանց՝ կը հրատարակէ Ժամակարգութիւնը նմանութեամբ հին ձեռագիրներու խաղերուն. և յետոյ ԱՏԵԱՆ ԺԱՄԱԿԻՐՔՆ ու ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐ, երկու շքեղ գոհարներ տպագրութեան և ճաշակի: Միանգամայն «Բազմաշէկ»-ին մէջ կը հրատարակէ իր կատարած հետազոտութիւններն և քննութիւնները՝ նկատմամբ հայ եկեղեցական ձայնագրութեան: Բայց այս մեծղի հատորները հրատարակելու համար վանքին տպարանը անբաւական կը նկատուէր. պէտք էր բարեփոխել և կատարելագործել անոր մեքենական կազմը՝ եւրոպական նորահնար գործիքներով: Աս եւս չի վրիպիր Գերպ. Աբբահօր աչքերէն, և տպարանը քիչ ատենէն կրնայ ստանալ համազգային հռչակ:

Գրականութեան համընկեր կ'ընթանայ դաստիարակութիւնը և գուցէ աւելի ազդեցիկը ժողովրդեան մը ոգւոյն վրայ: Գերպ. Կիւրեղեան առանձին գուրգուրանք մը կը տածէ ծաղկափի հասակին համար, որոնցմով շրջապատուած անցուցած էր կեանքին մէկ մասը. անոնց կրթութիւնը իր սրտին միակ բաղձանքը կ'ըլլայ: Կը նշմարէ անկարելիութիւնը հին ծրագրով յառաջելու Բերայի և Քաղկեդոնի վարժարաններուն մէջ, մինչ եւրոպական լոյսը ամէն ինչ կը պայծառացնէր. ուստի կը բարձրացնէ զանոնք: Այսպէս Քաղկեդոն քիչ ատենէն Լիկէոն մը կը դառնայ և Բերայ իր տարրական վիճակէն կ'ելլէ: Գերպ. Աբբահայրն հայեացքը կը դարձնէ նաեւ աւելի հեռուն՝ իր ծննդավայրը, ուր արդէն իսկ կանուխէն տուն մը կանգնած և աւերուած էր. իր ճիգերով և ճարտարութեամբ կը վերահիմնէ նոր մը՝ ընդարձակ ծրագրով, որ զարգացեալ պատանիներ ընծայէ ազգին: Կը հաստատէ դպրոցներ, անտեսական մեծ գոհողութիւններով, Պարտիզակի և Նիկովիդիոյ մէջ. կը խորհի նաեւ բուն Հայաստանի համար ևս, ու ճշնոյեան Եպիսկոպոսին հովանիին տակ Տարօնի մէջ ալ կը բանայ տեղական դպրոցներ: Ամենէն վեր ու կարևոր կը մնար Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանի բարձրացման ծրագիրը, այնպէս որ կարենար համալսարանական ուսանողներ ընծայել: Գերպ. Կիւրեղեան համոզվել և ջատագով այս գաղափարին՝ զայն գործադրել կու տայ և իտալիոյ Թագաւորէն կ'ընդունի տէրութեան լիկէոնին հաւասարակցութեան մենաշնորհը:

Դպրոցներու կից կը կառուցուին վանատուններ, և անկարելի էր որ բարերար ազդեցութիւն մը չկատարէին քարոզչական տեսակէտով: Մանաւանդ իր արքայութեան օրով վանքին կը տրուին Նիկովիդիա ու Պարտիզակ և մինչև իսկ Պարսկաստան, որ սակայն կը վերջանայ հոն զրկուած վարդապետին նահատակութեամբը:

Անյիշատակ թողլու չէ նաեւ բոլոր այն ծառայութիւնները զոր կատարած է վենետիկ քաղքին համար, Պատրիարքներու բացակայութեանց միջոց, ինչպէս և Սթոլին պարագլութեան շրջաններուն, որ երկար ամիսներ ու երբեմն երկու երեք տարիներ կը տևէին:

Երկար կեանք մը բոլորակէզ նուիրեալ իր նպատակին՝ պարտքին, քառասունհինգ արքայական տարիներ անընդհատ զոհուած իր Միաբանութեան զարգացման և պայծառութեան, ամենամեծ կոթողն է որ պիտի բարձրանայ իր յիշատակին: Ազնուական ու վեհ, նուրբ մտքով և թափանցող, փափկանկատ ու խոհական, սիրուեցաւ ամենէն ու փոխադարձ սիրեց. իր կերպարանքն իսկ ամենամեծ դիւթանքն էր հրապուրելու ընդդիմադիր հոգիներն անգամ, կերպարանք մը որ սիրուելու և յարգուելու համար եղած էր: Մեծ ու Հայր բազմութիւ հպատակներու, եղբայրական սիրով զգուեց զամէնը ու մինչև աղած ըի մանկութիւնն ունեցաւ ժպիտ մը, զուարթ խօսք մը: Խորապէս զգացուած էր իր մէջ կրօնական ներշնչումը ու վանական գաղափարականը. իր ամբողջ էութիւնը հիմնած էր անձին ստորնացեալ և խոնարհ մտածութեան վրայ: Փառքէ ու շքեղութենէ շրջապատեալ, արեղայի թխաթոյր զգեստն էր իր միակ զարդը. պատուուած զանազան տէրութեանց շքանշաններով անանց զուարճութիւններով կը զբօսնուր:

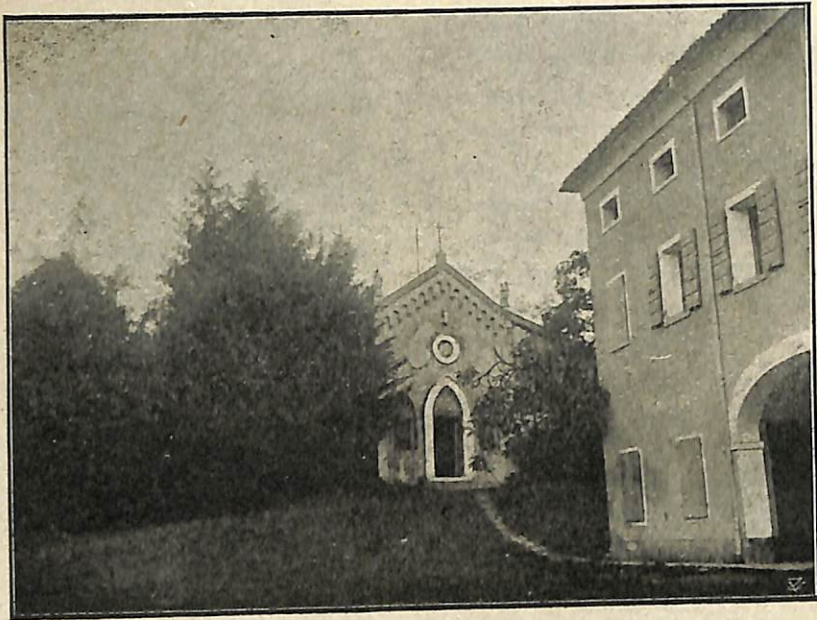
Անդրդուելի հաւատքով, փստահ աստուածային բարութեան ու արդարութեան վրայ, մինչև վերջին վայրկեանը սպասեց Անոր վճիռներուն. և իր հոգեղմայլ աղօթողի հոգիով նկատած պիտի ըլլայ՝ իրեն այնքան կաթողին խօսման պահերուն, այն կռադատ ձեռքը որ հաւասարապէս կը պատժէ ու կը վարձատրէ: Սիրտ մը տոչորուն և առկայծ միայն իր վանքին և Միաբանութեան սիրով, և Միաբանութեան արդի էութիւնն և գոյութիւնը իր հոգիով, իր նիւթականով, իր անդամներով ծնունդ կարելի է նկատել և արդիւնք իր ջանքերուն, վասն զի ներկայ Միաբանութեան Միաբանները, բացի երեք վ. Հայրերէ, ամբողջ իրմէ ձեռնադրուած են: Հոս կը գնենք անոնց անունները, վախճանածներն ալ միասին հաշուելով.

† Հ. Համազասպ Սափարեան, Հ. Յովսէփ Մարգարեան, † Հ. Բարսեղ Սարգիսեան, Հ. Սերովբէ Ապստոլահեան, Հ. Դանիէլ Ստեփանեան, † Հ. Կիւրեղ Եղոյեան, Հ. Աթանաս Տիրոյեան, Հ. Միքայէլ Մարամորուշ, Հ. Գաբրիէլ

Գերպ. Կիւրեղեան լուսանկ. 1921ի աշնան

Նահապետեան, Հ. Գէորգ Պայեան, Հ. Սահակ Նազարէթեան, Հ. Յովհաննէս Թորոսեան, Հ. Եփրեմ Ռափայելեան, Հ. Անանիա Գոնտաքճեան, Հ. Յակոբ Տիրոյեան, Հ. Պօղոս Գաֆթանեան, Հ. Աւետիք Գաղէզեան, Հ. Հմայեակ Նարկիլէճեան, Հ. Թադէոս Թովմաճեան, Հ. Անդրէաս Վարդաբուրեան, Հ. Ստեփան Սարընեան, Հ. Անտոն Զնտոյեան, Հ. Եղուարդ Սիրունեան, Հ. Կարապետ Աքրընեան, Հ. Թովմաս Էփտեան, Հ. Մովսէս Նազարեան, Հ. Աղեքսանդր Մանուէլեան, Հ. Խորէն Սինանեան, Հ. Սարգիս Յովսէփեան, Հ. Եփրեմ Աբրահամեան, Հ. Եսայի Տայեցի, Հ. Վարդան Հացունի, Հ. Դիոնիսիոս Գաղատոսեան, Հ. Սիմոն Երեմեան, Հ. Արսէն Ղազիկեան, Հ. Սուքիաս

Մատուռ Ս. Զեմոմի Ամարանոցին

Էփրիկեան, Հ. Եղիշէ Պապիկեան, Հ. Փիլիպպոս Եատիկեար, Հ. Յովհան Աւգեր, Հ. Քերովբէ Զրաքեան, Հ. Վրթանէս Ռուսեան, Հ. Ներսէս Տիրացուեան, Հ. Սահակ Տէր-Մովսէսեան, Հ. Ալեքսիս Յովսէփեան, Հ. Թէոփոր Սիրունեան, Հ. Ներսէս Անդրիկեան, Հ. Բենիկ Շամանճեան, Հ. Կարապետ Տէր-Սահակեան, Հ. Յարութիւն Աստուրեան, Հ. Մկրտիչ Պոտուրեան, Հ. Տիմոթէոս Տէր-Կիւլեան, Հ. Պօղոս Գասպարեան, Հ. Ղուկաս Բժիկեան, Հ. Աբրահամ Ավտալեան, Հ. Ղեւոնդ Տայեան, Հ. Գարեգին Լազարեան, Հ. Վրթանէս Խանապէկեան, Հ. Յակովբոս Բոսպլըքեան, Հ. Թովմաս Օտապաշեան, Հ. Գրիգորիս Այալընեան, Հ. Մովսէս Փանոսեան, Հ. Լեւոն Աթճեան, Հ. Ղազար Սրապիոնեան, Հ. Կիւրեղ Քիպարեան, Հ. Մանուէլ Ղեւոնդեան, Հ. Սրապիոն Ուլուհոճեան, Հ. Աղեքսանդր Տէօլէնեան, Հ. Գէորգ Ոսկեան: — Ընդ ամէնը 68 հոգի:

Մենք ամէնքն ինչ որ ենք կը պարտինք իրեն. ինք իր ձեռքերուն միջոցաւ փոխանցուց, գերազոյն նկարագրին հետ, վանականութեան ոգին, միաբանութեան կեանքը: Միակ միացորդ, վերջին տարիներուս, մեր նախ-

նեաց յիշատակներուն և հոգիին, արթնցուց Մխիթարայ մեծութեան ու սրբութեան գաղափարը, իր մէջ ճառագայթելով մխիթարեան երկդարեան լոյսերու և ցոլքերու պայծառութիւնը:

Երբ հիմայ կը սգանք զինքը, լացի և ողբերու մէջ իր կերպարանքը աւելի սրբանեալ ու վեհ երեւոյթ մը կ'առնէ, և իր ալեհեր գլու-

Թափորին մեկնումը ամարանոցէն

Ս. Զեմոմի շէփորախումբը

խը կ'երեւի մեզ բոլորուած սրբութեան և փառքի լուսապսակով. մահուան ոչնչութեան մէջ անեղծ կեանք մը կ'ուրուագրի, մահուան խաւարին մէջ երանութեան բովանդակ լոյսն է որ կը բոցափայլէ. կեանք մը մաքրազարդուած վշտերով ու տառապանքներով ապահով առաջնորդած պիտի ըլլայ զինքը յաւերժութեան սրբաբանը:

Ս. ԶԵՆՈՆԻ ՄՍ.ՏՈՒՅԱԾ ՅԱՐԳԱՆՔԸ

Իր մահուան յաջորդ օրը Ս. Զենոնի հաղարաւոր բնակչութիւնը, ծեր, պառաւ ու մանկիկներ, կը խուժէ Մխիթարեան ամարանոցը իբր ուխտատեղի մը, աղօթելու ծնրագիր հայ Եպիսկոպոսին առջև և համբուրելու անոր աջը, վերջին յիշատակ մ'առնենալու անկից իր քով. այնքան սիրուած էր ժողովրդէն, յարգուած և սուրբի համբաւ ստացած: Այս պատճառաւ կը ստիպուինք ամարանոցի աղօթատեղիին մէջ հանչեցնել երկու օր, մարմինը եպիսկոպոսական զգեստներով հանգերձաւորուած, ժողովրդեան փափաքին յագուրդ տալու համար:

Սակայն Ս. Զենոն կ'ուզէ հաւաքաբար ալ հանդիսաւորապէս ընծայել հայ Եպիսկոպոսին իր մեծարանքին ու խանդակաթ սիրոյն յետին պարտքը: Կը պճնէ իր մայր եկեղեցին սուգի առաջնակարգ զարդերով ու կիրակի օր, առաւօտեան դէմ մեծահանգէս շքեղութեամբ մարմինը ամարանոցէն կը փոխադրէ եկեղեցի. թափորին կը մասնակցին գրեթէ բովանդակ բնակչութիւնը, առջևէն երկու մանկապարտէզներու փոքրիկները իրենց հաւատաւոր վարիչներով, աղջկանց ու երիտասարդներու ակումբներն ու ընկերակցութիւնները իրենց դրօշակներով. ապա զիւղին Շէփորախումբը՝ թաղմանական երգեր նուագելով, և ապա դադաղակիր կառքը շրջապատուած չորս Մխիթ. հայերէ, որուն ետեւէն ժողովուրդը խուռներամ: Այնքան մեծ եղած էր

Ժողովրդապետական եկեղեցւոյն առջև

Հանգուցելոյն սրբութեան համբաւը, որ ճամբուն երկու կողմերը ընտանիքներ թափորի ժամանակ՝ մեռելակառքի անցքին կը ծնրադրէին, ինչպէս թէ ըլլար սուրբի մը նշխարաց փոխադրութիւնը։ Եկեղեցւոյ մէջ, յետ կրօնական պաշտամունքներու՝ Աւագ քահանայն դամբանական մը կը խօսի, բացատրելով Ժողովրդեան, Գերպ. Կիւրեղեանի հոգեկան բարեմասնութիւնները, թէ ինչպէս Ս. Զենոն իրեն պարծանք կը համարի նման անձնաւորութիւն մը հիւրընկալած ըլլալն, և իր դրուատիքները երբեմն երբեմն կ'ընդմիջէ Հանգուցելոյն յօրինած աղօթքի մը մէկ տողով, խորհրդաւոր և միանգամայն ամէն ինչ յայտնաբանող. «Աստուծոյ տեսութեան հաւատը կը ցանկաւ իմ կեանքս ալ նուիրել մարտիրոսութեան» և, յաւելլով թէ իննսուն տարի ամէն օր նահատակուած կեանք մը՝ մարտիրոսութիւններէն ամենէն գերազանցն է։ Նոյնպէս երեկոյ ամբողջ Ս. Զենոնի Ժողովուրդին ներկայութեան կը կատարուի եկեղեցւոյն մէջ յատկապէս Մեռելոց Ժամերգութիւնը։

Նոյն օրը Լիտուի Աւագերէցն ալ ինքնաբերաբար սիրոյ և գնահատման ամենամեծ նշանն է որ կ'ընծայէ Գերպ. Կիւրեղեանի ու Միաբանութեանս Ժողովրդապետական պատարագի միջոց՝ յետ ծանուցանելու Ժողովրդեան Արհի. Աբբահօր մահը, խօսքն ապա կը դարձնէ Հանգուցելոյն սրբակրօն կեանքին, և համառօտակի կը խօսի Անոր մեծութեան ու սրբութեան գաղտնիքներուն վրայ. և կը յորդորէ Ժողովուրդը բացի հաւաքական հոգևոր նպատակ մը կատարելէ եկեղեցւոյն մէջ, թաղման օրն ևս երթալ Ս. Ղազար, որպէս զի Լիտուի ալ չպակսի իր յարգանքի և գնահատման պարտքը հատուցանել Գերպ. Կիւրեղեանի ու Ս. Ղազարու, որուն հետ, կ'ըսէ, շատ սերտ աղերսներ զմեզ կը զօդեն։

Հետեւեալ օրը սահմանուած է մարմինը փոխադրելու վենետիկ։ Ս. Զենոն ալ առանձին ներկայացուցիչներ պիտի տայ ընկերանալու և տանիլ առանդելու այն սրբազան մարմինը, գրաւի մը պէս, Ս. Ղազարու։ Մեռելակիւր ինքնաշարժը հանգարտաքայլ ճամբայ կ'ելլէ մայր եկեղեցիի

ԴԵՊԻ Ս. ՂԱԶԱՐ

առջևէն. իրեն կը հետեւին Միսիթարեան Հայրերն և ուրիշ ծանօթներ ինքնաշարժներով. կը կտրեն կ'անցնին գիւղեր ու դաշտեր՝ եղանակի ցուրտէն ամայի և անդալար։ Հասնելով Սան Ճիովիանոյ, Մեսսէրէի քով, կը գտնեն արդէն իսկ կազմ՝ վենետիկ քաղաքին մեռելական ամենաշքեղ նաւակը, չըջապատուած շոգեմակոյկներէ ու նաւակներէ։ Ս. Ղազարէն ընդ առաջ եկած են հոն հ. Աթուակալ վարդապետն ու Ընդհ. Քարտուղարը. Մ-Ռ. Վրժնէն

Դէպի Ս. Ղազար...

երկու վարդապետը և դպր. պատանիներ. Նոյնպէս Մոնս. Երէմիչ, Ծիր. Պատրիարքին ներկայացուցիչը։ Որքան որ փոխադրութիւնը առանց հանդիսաւոր երևոյթի տեղի պիտի ունենար, բայց ծանօթ և բարեկամ անձեր ընդ առաջ փութացած են ողջունելու յետին մնացորդները իրենց սիրելի Հայրապետին։ Սգաւոր նաւակը, տխրօրէն վեհաշուք, կը յառաջէ հեղատահ, լճակի կապոյտ ջրերուն վրայէն՝ ամբողջ մեծ ջրանցքի երկայնութեամբ։ Ժամը մէկին միջոցները Ս. Ղազարու զանգակները ողբազին և ընդհատ կը զօղանջեն՝ իմացնելով մերձենալը մեռելակիւր նաւակին. մինչ աշտարակին վրայէն Հայկական Եռագոյնը կէս պարզուած ու ժաթափ ու վհատ երևոյթ մ'ունի։ Ամէնքը, թախիծով համակուած, քարափ կը փութան ընդունելու իրենց Գերպ. Աբբահայրը. ինչպիսի սրտատանջ վիշտ մըն է հաւատալը՝ թէ դադարին մէջ ամփոփուածն իր մահկանացուի մնացորդներն են։ Նախ մի առ մի ցամաք կը հանուին պսակները, և յետոյ դադարը՝ քառանիւ մասնաւոր կառքի մը վրայ դրուած ու ծածկուած սև թաւշէ ոսկեծոպ լաթով ու վրան շուրջաւ մը, եմփոփոնն, արքեպիսկոպոսական և արքայական գաւազանները, թագն ու կոնքեռն։ Իսկոյն սկիզբ տալով արարողութեան այն մասին, որ կը կատարուի մեռելալը տունէն եկեղեցի տարած միջոց, սգակիր թափորը հանգարտ քայլերով կ'առաջնորդուի դէպ ի ժամ, մերթ ընդ մերթ կանգ առնելով, աւետարաններուն ընթերցման համար։ Հասնելով եկեղեցի, ուր արարողութիւնը կը վերջանայ, կը զետեղեն դադարը ատենին մէջ, առանձինն պատրաստուած տեղը, չըջապատուած մոմերէ և դալարներէ, յաջորդ օրուան թողլով թաղման արարողութիւնը։

ՅՈՒՂԱՐԿԱԽՈՐՈԹԵԱՆ ՀԱՆԴԵՍԸ

Դեկտեմբեր 6, երեքշաբթի օր: Ս. Ղազար
 ռու եկեղեցին սգազարդ գեղեցկացած է սեւ
 թաւիչներով ու ջահերով, ամենատխուր տը-
 պաւորութիւն մը թողլու աստիճան: Շաբթուան
 մը ամպամած օդէն ու սառեցնող քամիներէ
 վերջ, այսօր կապոյտ երկինք մը կը ցոլայ մեր գլխուն վերեւ, ամէն ինչ

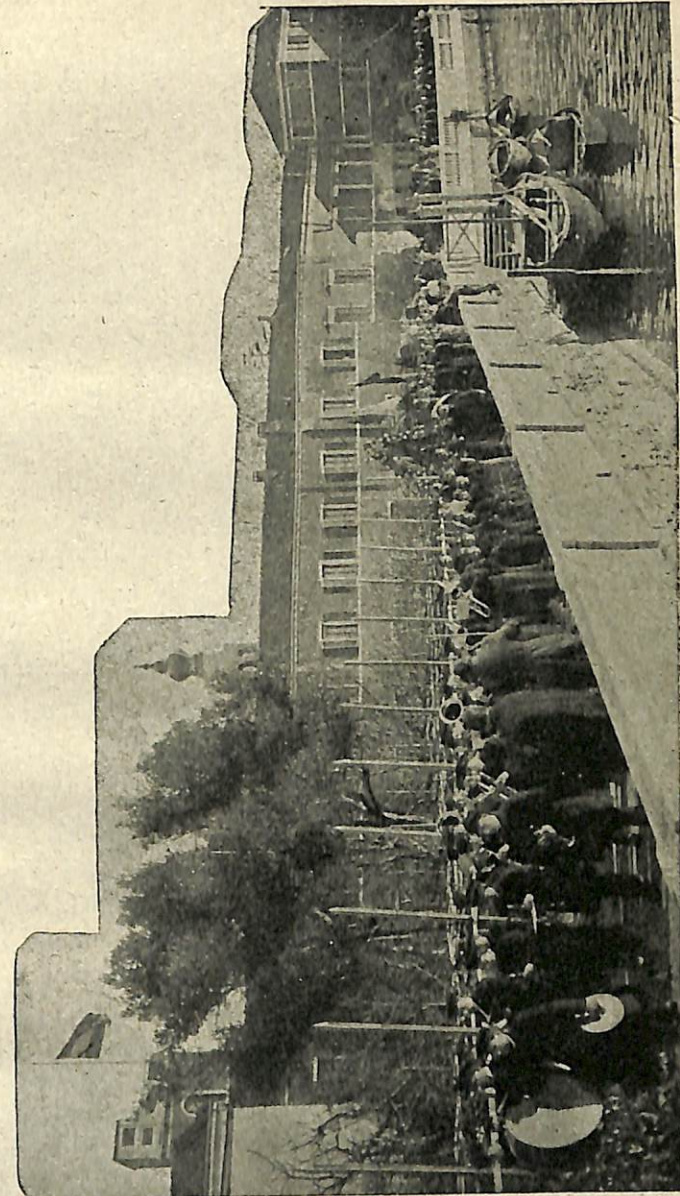

Աւագ խորան Ս. Ղազարու

նպաստաւոր կը թուի՝ յուղարկաւորութեան հանդէսին շուք և շքեղութիւն
 ընծայելու:

Ժամը ութուկէսին արդէն բազմութիւն մը հաւաքուած է եկեղեցւոյն
 մէջ: Վենետիկոյ Ծիր. Պատրիարքն ալ իր իսկ փափաղով անձամբ պիտի մաս-
 նակցի՝ արարողական զգեստներով, թէ պատարագին և թէ յուղարկաւորու-
 թեան, ի նշան իր անկեղծ սիրոյն և յարգանքին իր եպիսկոպոսակցին:
 Քաղքին կղերէն ու կրօնաւորական հաստատութիւններէն անթիւ ներկայա-

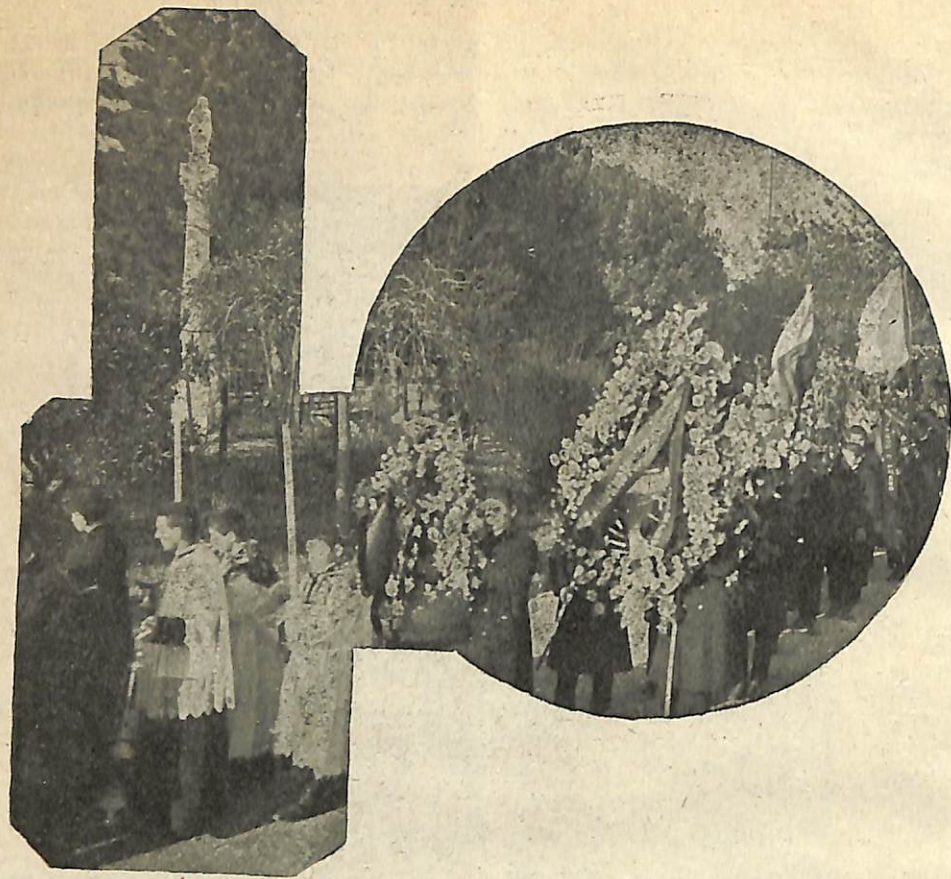
ցուցիչներ կը հասնին վանք. կանոնիկոսներ, ժողովրդապետներ, վանա-
 հայրներ. նոյնպէս Լիտոյէն. Հայոց Արքեպիսկոպոսին աղնուաշուք ու վեհա-
 պանծ գէմքը ամենուն ծանօթ է, ամէնքը հրաշացած են իր բարձր
 արժանիքներուն և առաքինութեանց վրայ, նոյնպէս նաև քաղաքական իշ-

Գեղի գերեզմանատուն

խանութիւնները, և իրենք ալ կը փութան անհաղորդ չմնալ մեր սուգին:
 Գաւառապետը անձամբ կու գայ ներկայ ըլլալու հանդէսին. քաղաքապետու-
 թիւնը մասնաւոր ներկայացուցիչ և շքախումբ պահակաւորներ կը յղէ սիրելի
 Հայ Արքեպիսկոպոսին իր յարգանքը ցոյց տալու:

Ծանօթ ու մտերիմ մեծ անձնաւորութիւններ, բոլոր Հայ գաղութը,

Պատկերում բաժինը

Համալսարանական հայ ուսանողներ, Մուրատ Ռափայելյան վարժարանն իր աշակերտներով, վարչական և ուսուցչական մարմնով, են են. նոյն օրը Ս. Ղազար կը գլխեն, ամենքը ամենամեծ պարտականութիւն մը կը զգան:

Ժամը իննուկէսին կը սկսի ձայնաւոր պատարագը. փայլուն և զիւ ձայներ պահ մը կը փարատեն սեւերու տրամաթախիծ ճնշումը, լոյսի երանգներ ընծիւղելով սրտերու մէջ. բայց շուտով կը մարին անոնք երբ պատարագին կը յաջորդէ յուզարկման արարողութիւնը. Քահանայաթաղի այն հրա- ժեշտի « ողջոյն » ներք աղանիի մնչիւններուն կը նմանին, ողբերգող իրենց բոյնին աւերումը, մեղամտը, միօրինակ՝ որ տրամաթեան, ալ աւելի դառ- նութիւն կ'ընծայեն:

**ՊԱՏՐԻԱՐԳԻՆ
ՊԱՄԲԱՆԱԿԱՆԸ**

Յետոյ վսեմ. Ծիր. Պատրիարքը բեմէն կը խօսի դամ- բանական մը շատ զգացուած, և ախորժելի՝ իր պարզու- թեամբ և անկեղծութեամբ, զոր հոս կը գնենք.

Շատ անգամ երբ յուզարկաւորութեան մը ներկայ կ'ըլլամ, մահուան առջև՝ որ առաջ կը բերէ շատ կորուստներ և շատ ցաւեր, այն զգացումը կ'ունենամ՝ ինչ որ մէկը կ'ունենայ, երբ կը գտնուի տեղ մը, ուր գեռ նոր փոթորիկը արմատախիւ ըրեր է ծառերը և աւերեր է երկիրը: Նպիսկոպոսութեամբ ամենախրեցեալ եղբօրս, Պերպ. Իգնատիոս

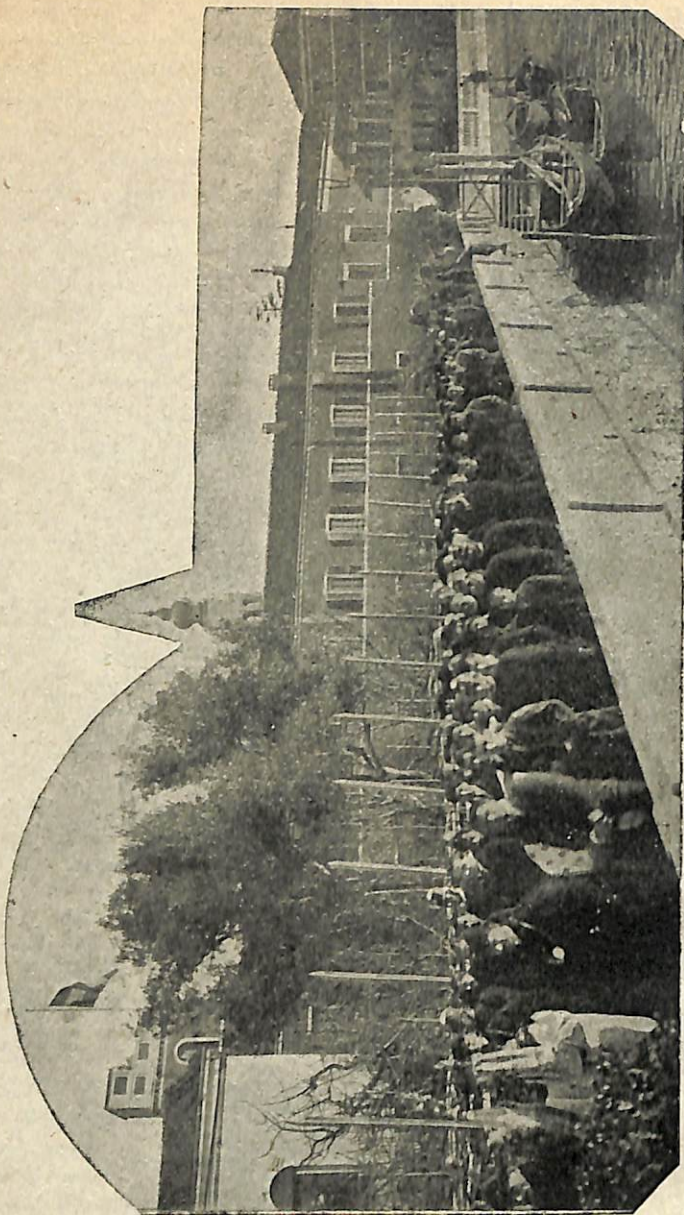
Կիւրեղեանի մահը չ'ահաբեկեր սակայն հոգիս, չի խռովեր երեւակայութիւնս. մանաւանդ թէ ինձ այնպէս կը թուի որ ներկայ կ'ըլլամ այն փոյթին ու խնամքին՝ զոր կ'ունենան անմեղ մանկան մը հանդէպ, որ խաղաղիկ կը հանգչի բարի մայրիկին գերկը: Եւ յիրաւի Աւետարանին անկեղծ մանկան պէս ապրեցաւ Պերպ. Իգնատիոս, և խաղաղաւէտ և անզորը ննջեց եկեղեցւոյ մայրենի գրկին մէջ: Ո՛վ բարի միանձունք, ինքը՝ որ ձեզի հայր և վարդապետ և օրինակ եղաւ, չէք զգար Քրիստոսի անոյշ հոտը, որով բուրումնաւետեց այս խաղաղութեան ապաստանը և ձեր Հայաստանը: Լաւ կը պատշաճի իրեն այն գովեստը՝ զոր Ս. Գրքը կը հիւսէ Յովսիա Թագաւորին մասին. « Իւր յիշատակը կազմուած է զանազան հոտերէ, զորս շինած են իւզագործները »: Կամ Ուփէի խօսքը. « Ես պիտի ըլլամ, կ'ըսէ Աստուած, իրբե ցօղ Իսրայելի. Գեղեցիկ պիտի ըլլայ ձիթենւոյ նման, և հոտաւէտ՝ ինչպէս Լիբանոսը »: Յիրաւի Կիւրեղեանի համար Տէրն եղաւ իրբե ցօղ. շնորհեց իրեն քաղցը և գործօն բնութիւն մը. փափուկ և զթալիր սիրտ և ամենընտիր միտք. պարգեւեց իրեն

Վանական աշակերտք և Դպրաց դասը

կաթողիկէ ծնողք և կանչեց զինքը՝ ամենազնուական կոչում մը տալով կրօնաւորութեան և քահանայութեան. ձոխացուց զինքը եպիսկոպոսական սուրբ դրոշմով և աւելի սիրեց զինքը՝ մասնակից ընելով իր խաչին: Այսպէս ձիթենին եղաւ գեղեցկազարդ և Լիբանոսը բուրեց բիւրազդէ հոտ անուշից, նման մեր Տանգէի գեղեցիկ հովտին: Եւ ո՞վ կրնայ մերժել այս բանս: Տգէտ աշխարհը մոռնալով անչափ երախտագիտութիւնը, զոր կը պարտի միանձնական կարգին, զանիկայ կ'անարգէ և կը ջնջէ, և այսպէսով ինքզինքը կը զրկէ կենսական գերազանց գորութենէ մը: Ի հաստատութիւն խօսքերուս, աչք մը տուէք այս օրինակելի կրօնաւորին գործին. ինքը ներշնչուեցաւ Ս. Բենեդիկտոսի և Միսիթարայ օրինակներէն: Գեոարոյս տասներկու տարեկան տղայ մ'էր, զգաց իր կոչումը և թողուց իր Տրապիզոնը՝ աճելու և զարգանալու համար հոս Ս. Ղազարու մէջ. ոչ թէ կրօնա-ւորներէն նիւթական օգուտ մը ձեռք ձգելու համար և ոչ ալ վայրկենական որոշում մ'էր: Պէտք է գիտնալ որ նա ազնուական և հարուստ ընտանիքէ էր, և իր հայրն ալ շատ դիւրաւ չհաւանեցաւ իր կոչման, և իր մէկ կրօնաւոր ազգականը՝ առջեւ դրաւ ծանր դժուարութիւններ, որպէս զի տղան ներկայ կոչումը փորձէ:

— Ո՛հ, ըսաւ օր մը պզտիկ Կիւրեղեանը իր այս ազգականին. « Երբ է ամենամեծ դժուարութիւնն որ պիտի գտնեմ կրօնաւորական կեանքին մէջ. Հնազանդութիւնը, պա- »

ժողովուրդը զինվորական

տասնյակներ անցան ծանր շնչով, և հնազանդութիւն մշտնջենաւոր, այնպէս որ մեծաւորներուն հրամաններուն մէջ Աստուծոյ կամքը տեսնելով բնաւ չընդդիմանաւ, հակառակ չգործեաւ: «Եթէ տախտակ է, պատասխանեց արիասիրտ պատանին, կրնամ երթալ ապա-հովութեամբ»: Եւ մեկնեցաւ. այս բարեբաստիկ կղզին ընդունեցաւ զինքը, ուր օրինակ եղաւ հնազանդութեան և ուրիշ առաքինութիւններու. և կնքեց Աստուծոյ հետ իր ուխտը առանց բնաւ կարեւորութիւն տալու իր ընտանեկան աստիճանին, հարստութիւններուն և կայտառ երիտասարդութեան: Ուսումնական ընթացքն ըրաւ լաւ կերպով և քանի մը ճիւղերու մէջ յաջողեցաւ մինչև գիտնական մակդիրն առնելու: Յետոյ իրեն տրուեցաւ Մ - Ու. Վարժարանի տեսչութիւնը, զոր վարեց քաղցրաբարոյ հոգւով մը, թողլով քաղցր յիշատակ մը աշակերտաց մէջ, որոնք այսօր հասակաւոր մարդիկ են: Իր գիտութիւնն ու առաքինութիւնները արժանաւոր ըրին զինքը՝ որ աշտանակի վրայ գրուի լուսաւորելու

համար զուրիշները: Անոր համար իր ժամանակին ընտրուեցաւ Բնդհ. Աբբայ Միւթ. Միարանութեան և Ս. Աթոռը զինքը բարձրացուց արքեպիսկոպոսութեան բարձր աստիճանին: Ճիշտ այն ատենն էր որ լիբանոնն ամենէն աւելի բուրեց պէս պէս առաքինութեանց բուրումը: Եւ կրնաք դուք, ո՞վ հարք, վկայ ըլլալ իր համեստութեան, աղօթասիրութեան, մեռելութեան, քաղցրաբարոյ սիրոյն ձեզ հանդէպ: Իր բարեպաշտութիւնը. և կը յիշէ՞ք թէ ինչ խնամքով ձեռք զարկաւ հայկական Ժամակարգութիւնը սկզբնական բնագրին հասցնելու համար, և ազատեց այս սրբազան գիրքը իր ներմուծուած յաւելումներէն և անխորհուրդ փոփոխութիւններէն: Իր փափագն էր որ Հայրերու հարազատ աղօթքն երկինք բարձրանայ որդւոց բերնով: Եւ չէ՞ր իր բարեպաշտութեան և երկրպագութեան հոգին՝ որ զինքը մղեց փառաւորապէս զարգարելու եկեղեցին, որ առաջ փոքր և անզարդ էր: Եւ երբ այդպէս զարգարուած տեսաւ եկեղեցին՝ հաճոյք կը զգար և Սրբութեան առջև երկրպագութեամբ կ'անցնէր ժամանակը և իր Փրկչին շարչարանքներուն վրայ

Վեցնետկոյ Ծիր. Պատրիարքը իր հետևորդներով

կը մտածէր, միանգամայն կ'աղօթէր Աստուծամօր, զոր կը սիրէր որդիական գորովալիւր սիրով: Յիշենք նաև իր հայրական խնամքները իբրև Հայր կրօնաւորաց, եղական հոգաւորութիւնները, ինչպէս երբ անձամբ կը կտրէր, կը ձեւէր անոնց ուխտադրութեան ատեն նոր կրօնաւորներուն կապան և փխրոնք: Մտատանջութիւնները՝ որ հիւանդներուն բան մը չպակսի. նորոգութիւններն ու ընդարձակումները այս մենաստանին. գնումները գիւղական վայրերու, ուր կարենայ տանիլ ամառը հայրերն և աշակերտները, որպէս զի հոն զբօսնուն կազդուրուին և վարդապետները կարող ըլլան մասնաւորապէս երթալու Հայաստանի առաքելութիւններուն, զորս այնքան սրտանց կը սիրէր ինքը: Ուստի պէտք է յիշենք, Տեառք, որ հաւատքը չի մարեր հայրենեաց սէրը, մանաւանդ թէ զանիկայ կը կատարելագործէ և կ'աճեցնէ, և կը փոխակերպէ սուրբ սիրոյ դէպի ծննդավայրը, որ ճշմարիտ առաքինութիւն է: Եւ այս սէրը մեր Արքեպիսկոպոսին սրտին մէջ այն աստիճան ազդեցիկ եղաւ, որ կրնանք հաստատել թէ Հայաստանի ճշմարիտ կեանքը Ս. Ղազարէն կը ճառագայթէր, ինչ որ իր արդիւնք է: Այս ամէն բաները կ'ընէր ծածկեալ՝ առանց մէջտեղ ելլելու, առանց պերճանքի կամ սնափառութեան. սակայն իր զործերը մեծ ազդեցութիւն կ'ընէին հեռաւոր հայրենիքին մէջ. ինչպէս երկտրական գորութեան ազդեցութիւնը յայտնի չէ իր ծագման տեղը, բայց հեռուն պիտի տեսնէք իր արդիւնքները լուսաւորութեան, ձգողութիւններու և մեքենաներու մէջ, որոնցմէ կենսական օգուտներ կը քաղեն քաղաքները: Այո՛, Կիւրե-

դեան հոս ծածկուած կ'ապրէր, աղօթքով և աշխատութեամբ զբաղելով և մեծապէս կը զուարճանար այս դրախտանման կղզիին մէջ՝ խոկալով բնութեան գեղեցկութեան Արարչին վրայ. միւս կողմանէ իր ձեռքով կը հաստատուէին առաքելութիւնները Պարսկաստանի, Մուշի, Պարտիզակի՝ որ Կ. Պոլսի մօտ է. ինքը այս տեղերը կանգնեց եկեղեցի, դպրոց և Մայրապետաց ալ առանձին վարժարան մը. նոյնպէս Իզմիտի մէջ դպրոց մը և ժողովրդապետանոց մը, ուր գրեթէ աւարտած էր ընդարձակ եկեղեցի մը, զոր յետոյ դժբախտաբար ահաւոր պատերազմի փոթորիկը աւերեց:

Տրապիզոնի մէջ որ իր հայրենիքն է՝ բիւրազի հակառակութիւններու դէմ յաջողեցաւ բանալ մանկանց համար դպրոց (ospizio) մը, զոր ետքը սքանչելի զթութեամբ

Դագաղը և շքախումբը

մը փոխադրեց իւր հայրենական տան մէջ: Միշտ աչքին առջև ունենալով իր կրօնաւորաց և հայրենեաց օգուտը, ինքը եզական փոյթ մ'ունեցաւ Ս. Ղազարու Տպարանին վրայ, ուսկից լոյս տեսած գիրքերուն արժանիքը և նրբագործ աշխատութիւնները մեծ համբաւ ստացած են: Միեւնոյն նպատակին համար ուղեց որ Մխիթարեան աշակերտներէն ոմանք յաճախեն Հռոմայ Աստղածաղանկան համալսարանները, ուրիշներ ալ՝ միւս գիտութեանց համար Բատուայի համալսարանը:

Տեարք, քիչ առաջ ըսի որ Յիսուս ընտրեց սիրեցեալ Արքեպիսկոպոսը մասնակից և հաղորդ ընելու իր խաչին: Արդ կ'ուզեմ որ գիտնաք որ նա շարադրեր էր աղօթք մը, զոր յետոյ Սրբազան Քաջանայապետը Բենեդ. Ժ.Ն ներողութեամբ օժտած, և զոր եռանդեամբ կ'ընէր. և այս աղօթքը վաւերագիր է այն սիրոյն՝ ուսկից աւելի մեծը չէր կարելի ենթադրել. ահաւասիկ...

Յիսուս իմ Տէր, ողորմեա, ներեա, քաւեա և թող զմեզս իմ, և յաւել ինձ շնորհս չմեղանչելոյ և յանչափս սիրելոյ զքեզ: Փրկեա զիս ի ժամ մահուս, և արժանի արա սիրոյդ և տեսող աստուածայնոյ, որում անձկամ կաթոգին և որում զկեանս իմ ցանկամ նուիրել մարտիրոսութեամբ:

Ինչպիսի խոնարհութիւն կը փայլի այս բացատրութեանց մէջ. ինչպիսի սէր աստուածային, մինչև իսկ մարտիրոսութեան փափագով: Եւ դու, սիրեցեալ հոգի, ունեցար մարտիրոսութիւն ոչ սրտոյ, այլ սրտի, որ շատ անգամ արիւնլուայ եղաւ՝ երբ լսեցիր քու հայերուդ յաճախողէպ կոտորածներուն լուրերը, այդ կենդանի մարտիրոսներուն, յորս մինչև իսկ կը գտնուէին օրիորդներ և մանուկներ. երբ ականատես եղար լքեալ որբերուն, որոնց աչքերուն մէջ դեռ ահն ու սարսափը տպաւորուած, Ս. Ղազար կու գային հաց և ապաւէն փնտռելու համար: Այս երկարատեւ մարտիրոսութեան ատեն անգամ մը լոկ սփոփանք ունեցաւ, այսինքն երբ տեսաւ որ իր Ս. Ղազարու վրան վերջապէս վերականգնած Հայաստանին դրօշը կը ծածանէր. մխիթարութիւն մը՝ որ քիչ տևեց, վասն զի որչափ ալ այդ բազմաշարժար ազգին կանգնումը լուռեցաւ, անոր վշտալիւր լուրերը անպակաս եղան:

Գերեզմանատան մէջ

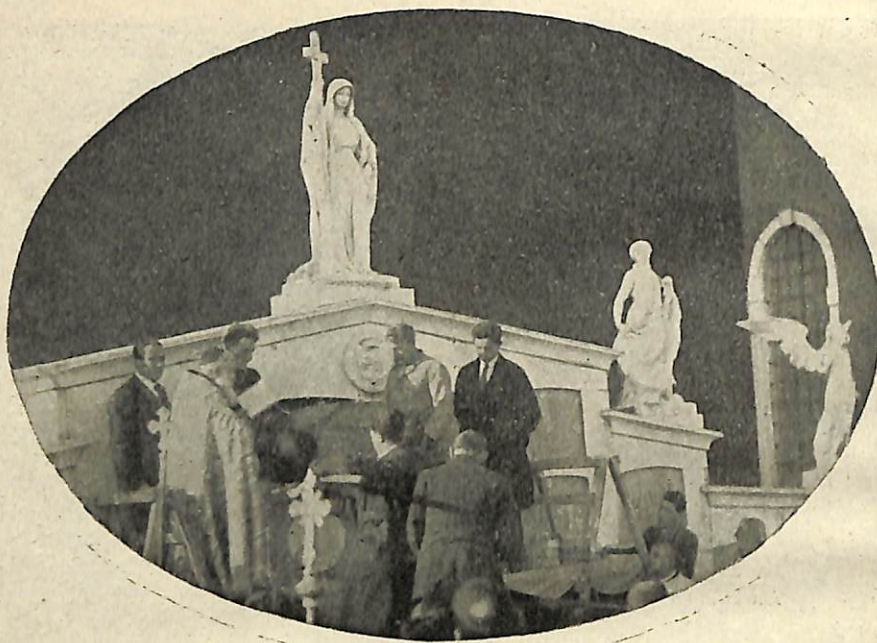
Մարտիրոսութեան ուրիշ տեսակ մ'ալ եղաւ իրեն՝ երբ տեսաւ որ այնպիսի պայմանի մը մէջ կը գտնուէր, որ չէր կրնար այլևս իր գործը ընծայել իր սիրելի միանձանց համար. իր տարիքը՝ որ ութսունը կ'անցնէր, զգուշութիւն և հանգիստ կը պահանջէր: Այն ատեն քաջուցաւ Ս. Զենոնի ամարանոցը, բայց իր կրօնաւորաց սիրոյն համար իր 87ամեայ տարիքին մէջ՝ ճամբայ ելաւ դէպի Հռոմ՝ անձկանօք տեսնելու Սրբազան Քաջանայապետը, որ զինքը սիրալիւր ողջագութեց և օրհնեց: Ս. Զենոնի մէջ ժամանակը կ'անցնէր աղօթքով, գիւղական փոքրիկ գործերով և գիտելով արարչութեան գեղեցկութիւնները, որ բարձրաձայն կը խօսէր իր փրանկիսկեան պարգուութեամբ օժտուած հարուստ հոգւոյն: Ես որ ամէն տարի իրեն այցելութեան կ'երթայի հոն, ուրախութեամբ կը տեսնէի զինքը կամ եկեղեցեակին մէջ՝ ծնրադիր աղօթքի զբաղած, կամ տունը սրահին պատուհանին առջև նստած՝ որ հոգեւոր գրքեր կը կարդար և կամ կ'աղօթէր. կամ աւազանին եղբրը կեցած փոքրիկ ձուկերուն հացի փշրանքներ ձգելով՝ զանոնք իր մօտ կը քաշէր, կամ վերջապէս կրօնաւորաց կամ ուրիշներուն հետ կը խօսակցէր՝ որ միշտ ախորժելի և սիրելի էր:

Եւ ճիշտ Ս. Զենոնի մէջ է որ նոյեմբեր 24ին մահագուշակ հիւանդութենէ մը բռնուեցաւ: Իր կրօնակիցները յիշելով որ շատ անգամ իր կենդանութեան ժամանակ ինչորեք էր իրենցմէ, որ մատակարարեն՝ իր հիւանդութեան պարագային՝ Ս. Խոր-

հուրդները, հաւատարիմ գտնուեցան յանձնարարութեան, և մեծապէս շինուեցան՝ երբ տեսան որ սիրեցեալ հիւանդը Ս. Խորհուրդներն ընդունեցաւ անդորրութեամբ, չեւ-մեռանդութեամբ: Իրեն համար խնդրուեցաւ Քահանայապետական օրհնութիւնը. ինքը՝ որ միշտ որդիական սէր և հնազանդութիւն ունեցեր էր հանդէպ Ս. Պետրոսի յաջորդին, երբ լսեց այս օրհնութեան աւետիար, ամբողջ գէմքը հառազայթեց մեծ ուրախութիւն մը: Փափագեցաւ որ ընեն իր վրայ այն աղօթքը՝ զոր վերը լսեցիք, և իր վշտացեալ որդիքնե-րէն շրջապատուած, մինչև վերջին կէտը պահելով իր մտքի պայծառութիւնը, 89 տարեկան հասակին խաղաղութեամբ աւանդեց հոգին:

Հանգիւր, ով սիրեցեալ դու, արդարեւ խաղաղութեան մէջ. Աստուած պարգևէ քեզի զհանգիստն երանական. և մենք՝ զքեզ յիշելով կը կրկնենք.....

Նա գեղեցիկ եղաւ ձիթեւոյ նման, և հոտաւետ՝ ինչպէս Լիբանոսը:

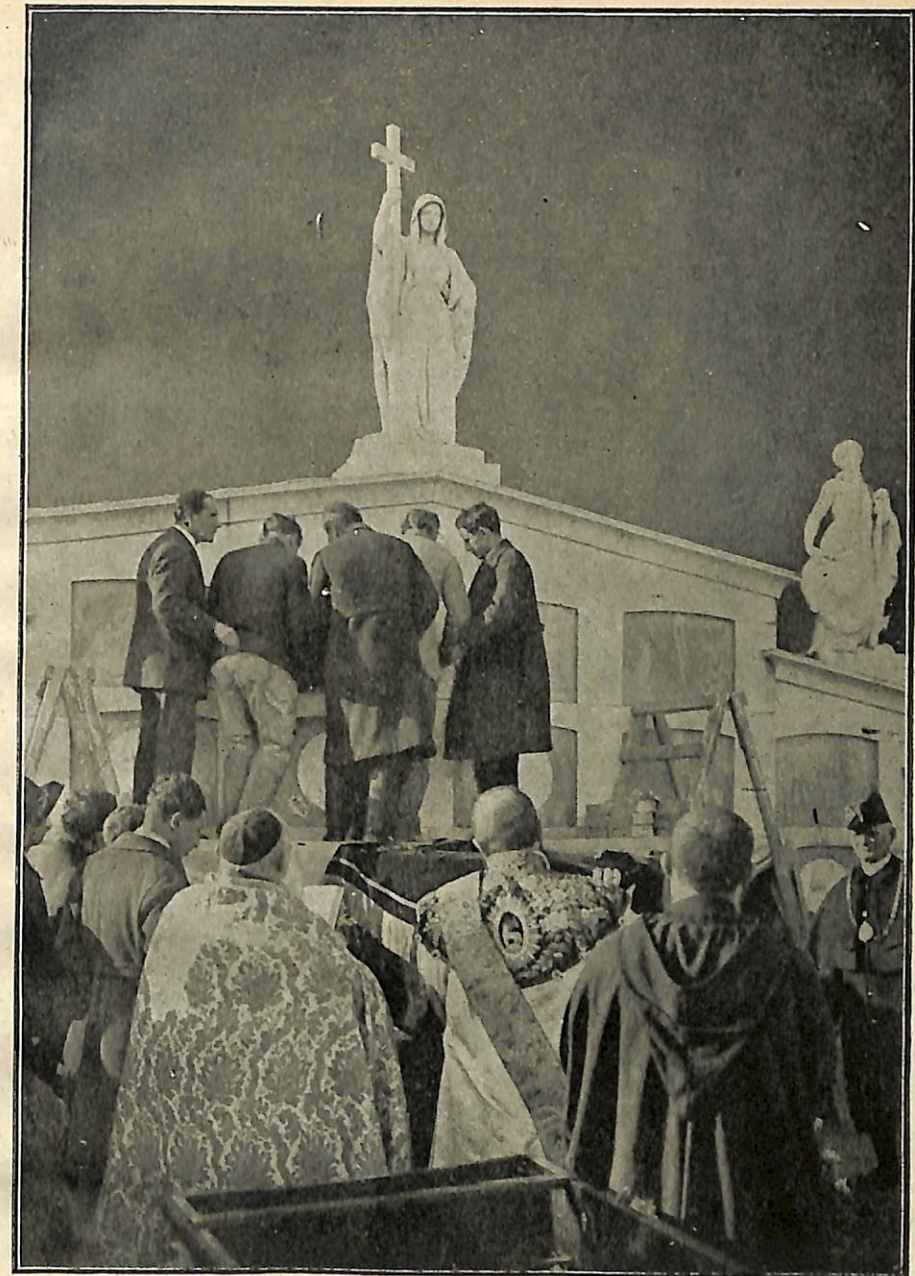
Դէպի համգիստ...

Ապա կ'իջնէ՝ ատեն շրջապատուած չորս կանոնիկոսներով ու կղերով, հանգուցելոյն արձակման խորհուրդը կատարելու, լատին արարողութեամբ. հայ մեղմ, թեքուն ու թախծագին մնչիւններուն կը յաջորդեն հիմայ իտալ կորովի ուժգին՝ բայց նոյնքան տխրազգեցիկ երգերը, որ շուտով կը լմնան և կը սկսի բուն յուզարկաւորութիւնը դէպ ի վանքիս գերեզմանոցը:

Թափօրին ծայր կու տայ խաչաբարձ դպիրը երկու մոմակախներով, որոնց կը յաջորդեն պսակակախները: Մտերիմներ ու ազգականներ ի ցոյց իրենց յարգանաց և երախտագիտութեան նուիրած են Հանգուցելոյն յիշատակին գեղեցիկ պսակներ, որոնց սև ժապաւէն-

ԴԵՊԻ
ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆ

ներուն վրայ կը կարգացուն հետեւեալները. Վարժարան Մոշրատ - Ռա-փայէլեան առ Մեծարոյ Հայր, Գերայ. Իգն. Վ. Կիշրեղեան Ընդհ. Արքայ. Ժողովուրդ Ս. Զեւոնի. Հայ Ուսանողք Բաւոռայի. Որդիական երախտա-գիտոռքիւն. Ազարեան ընտանիք. Քոչ Գալթի. Թոռնիկի Եզգիւն. Թոռնիկի

Վերջին աղօթքը

Մարիամիկ և Լեւոն. Փաստ. Մարիոյ Զեքուդդի և ընտանիք. Տոքթ. Պար-տիգեանի Դարմանատուն ի Լիտոյ. ևն. ևն.:

Պսակներուն անմիջապէս կը յաջորդեն Մուրատ - Ռափայէլեան վար-ժարանի ու հայ ուսանողաց դրօշակները ազգային եռագոյնին հետ, յետոյ անական աշակերտներն ու դպիրները սպիտակ ասղնեգօրծեալ գեղեցիկ

շապիկներով. ապա թիւր. Պատրիարքը շուրջառով և թագի գլուխ, շրջապատուած իր կզերով, ու յետոյ մեր սարկաւազները և թաղման արարողութիւնը կատարող շուրջառուոր քահանաները և հուսկ Հանգուցելոյն եպիսկոպոսական նշաններն ու գաւազանները, որոնցմէ վերջ, դադաղը, զոր կը կրեն իր ազգականներն ու հայ ուսանողներ. և ապա կը հետեւին բոլոր ներկաները:

«Դատեա Տէր» սաղմոսին ողբաձայն եղանակը յամր ու վեհ ընթացք մը կ'ընծայէ թափորին, որ դէպի Մայր դուռ կը դիմէ անցնելով քառանկեան սողմոնեան սրահէն և կ'ելլէ պարտէզ: Արդէն իսկ սաղմոսը կ'աւարտի և ահա հոն իսկոյն ծայր կու տայ Մուրատ — Ռափայէլեան վարժարանի շէփորախումբը և կը հնչեցնէ Շոբենի թաղմանական քայլերգը, հանդարտ, մարմրող, հոգեարքի մը հեւքը արթնցնելով ներկաներու մտքին մէջ, և հուսկ անակնկալ թափով մը կը վերջանայ, մահամերձի վերջին շունչին պէս: Պայծառ արեն ալ իր ճառագայթները սփռած է ճամբուն երկայնքով. և թափորը որ կ'անցնի այդ փայլին մէջէն՝ աւելի կը նմանի հրեշտակներու երամի մը, որ երկինք կ'առաջնորդէ ընտրեալ հոգին: Փոխն ի փոխ դպիրներն և նուագախումբը կը շարունակեն երգել, որոնց ձայնին կը միանայ լճի կոհակներուն միաձև եղերերգը: Համեստով գերեզմանատուն՝ կը կատարուի արարողութեան վերջին մասը, օրհնելով հոյն ու գերեզմանը. թիւր. Պատրիարքն ալ կու տայ վերջին անգամ մ'եւս օրհնութիւնը և ողջունելով հանգուցելոյն նշխարները կը հեռանայ գերեզմաննոցէն և իրեն հետ տակաւ առ տակաւ միւսներն ալ, մինչ դադաղը դնելով կճեայ դամբանին մէջ՝ թուի մարմարէ կափարիչով կը փակեն դուռը:

*
* *

Գերեզմաննոցին մէջ կ'իջնէ նորէն լռութիւնը. դեղին ու սպիտակ քրիզանթէմները, որ դանի կը պճնեն, այն լռութեան և առանձնութեան մէջ մեռելական շրթունքներ կը թուին ըլլալ, միշտ բաց և միշտ ալ անբարբառ: Ինչպիսի սփոփանք եթէ խօսք մը, ձայն մը ևեթ լսելի ըլլար այն սև հողէն... Եւ արեւուն լոյսը որ կը ջերմացնէ այդ հողակոյտը, այդ քարերը, բնաւ կեանք չի ներշնչեր անոնց: Քիչ ատենէն պիտի գայ գիշերուան խառնը ալ անեղը ոչնչով պարփակելու ամէն բան. յոյսը միայն այս սև ովկէանին մէջէն պիտի կանգնի վեր, գլխած մօր մը պէս, հզօր և միանգամայն շնորհալի, համասփիւռ ճառագայթներով:

Դու չկաս այլևս. անհետացար... թողլով կղզիդ սուգի և միայնութեան մէջ: Զքեզ ծածկող կափարչին հետ իջաւ մութն աչքերու և սրտերու մէջ. և հովը որ հիմայ վերստին կը փչէ, արհաւիրոտ շշուկներ կը բերէ իր հետ: Բայց դու հայր մ'ես, հայր մ'աննման, ու հօր մը սէրն ու գորովը անհուն և անսպառ է. Դու երկինքն ես հիմայ, բայց սիրտդ կը բաբախէ միշտ մեր մէջ և պաշտելի կղզիիդ վրայ:

ՅԱՒԱԿ ՅՈՒԹԻԻՆՔ

ՀԵՌԱԳՐԵՐ

A Sua Signoria Reverendissima Vicario Mechitaristi Venezia.

Servizio Reale Venezia provenienza Bordighera villa Reale, 5 Dicembre ore 8.

Sua Maesta la Regina Madre che ha appreso con grande rammarico la morte di Sua Eccellenza Mons. Ghiurekian vuole giunga a Vostra Signoria Reverendissima ed alla Famiglia Mechitarista la espressione sincera del Suo vivo rimpianto e delle Sue sentite Condoglianze.

D'ordine la Dama di Palazzo (Contessa) Pes

Cardinale Pietro La Fontaine Venezia.

Roma 3 Dicembre ore 20.

Prego partecipare Curia Mechitarista vivissime condoglianze Sacra Congregazione morte venerando Abate Ghiurekian; fammi rappresentare funerali. Ossequi.

Cardinale Marini

Convento Mechitarista San Lazzaro Venezia.

Costantinopoli 3 Dicembre ore 11, 30.

Sensibilissimo grave perdita nobile Abate presento vive condoglianze implorando eterno riposo anima diletta ogni bene Congregazione benemerita.

Naslian Visitatore Locumtenens Patriarcato Armeno Cattolico

Congrégation Mékhitaristes S.t Lazare Venise.

Constantinople 4 Décembre heures 10.

Témoinne affliction douloureuse pour perte votre Congrégation en personne vénérable Supérieur.

Patriarche Zaven.

Vicario Generale Armeni Venezia.

Treviso 3 Dicembre ore 11, 40.

Esprimo vivissime condoglianze partecipando vostro lutto pregando pace anima eietta.

Andrea Vescovo

Mechitaristi Venezia.

Costantinopoli 3 Dicembre ore 14, 15.

Cuore afflitto perdita venerabile Capo supplichiamo eterna felicità anima benedetta bene Congregazione nostra.

Mechitaristi

Mechitharistes Venedig S.t Lazare.

Wien 4 Décembre heures 14.

Profondement touchés perte irréparable confrères viennois adressent condoléances, les plus sincères.

Congrégation Mechitariste Dashian

Congrégation Mékhithariste Saint Lazare Venise.

Paris 4 Décembre heures 10, 50.

Profondement affligé par perte irréparable que font Congrégation Mékhithariste et Nation Arménienne en la personne du Vénéré Archevêque Ghiurékian j'envoie à tous Congrégation expression vive sympathie.

Nubar (Pacha)

Congrégation Mékhitariste S.t Lazare Venise.

Paris 16 Décembre ore 17, 4.

Délégation République Arménienne très affligée perte douloureuse Monseigneur Ghiurékian présente à Congrégation Mékhitariste Venise ses profondes condoléances.

Aharonian

Convento Mékhitaristi Venise.

Paris 7 Décembre heures 10, 45.

Présentons nos très sincères condoléances pour décès du très regretté Monseigneur Ghiurékian.

Président Délégation Nationale Noradounghian.

Congregazione Armena San Lazzaro Venezia.

Roma 21 Dicembre ore 15, 1.

Salute salma glorioso veterano Padre Ghiurekian.

Varandian

Vicario Generale Armeni Venezia.

Roma 6 Dicembre ore 10, 30.

Addoloratissimo presento condoglianze sincerissime.

Sanfermo.

Padre Torossian Vicario Mechitaristi - Venezia.

Roma 5 Dicembre ore 11.

Cordiali vivissime condoglianze.

Filippo Giobbe.

Padre Cerakian San Lazzaro Venezia.

Napoli 10 Dicembre ore 10, 5.

Voglia la prego essere interprete presso la congregazione tutta del mio animo rattristato per l'amara dipartita del suo benamato Arcivescovo.

Principe Abro Pagratide

Vicaire Général Mékhitaristes S.t Lazare Venise.

Constantinople 8 Décembre heures 12, 15.

Membres Mourat Raffaël vivement affligés vous adressent sincères condoléances.

Eram

Congregazione Armena S. Zenone.

Treviso 3 Dicembre ore 15, 40.

Pregovi aggradire espressioni nostro sincero compianto.

(Conte) Edoardo Elisa Di Rovero

Père Joseph Marcaroff Saint Lazare Venise.

Constantinople 3 Décembre heures 19.

Nouvelle douloureuse mort notre cher et vénéré Monseigneur nous désole. Eglise et Nation perdent une grande figure un grand patriarche. Envoyons à vous et couvent sincères condoléances et vœux. Que l'image de cet homme éminent et saint puisse être source d'affection, force, union pour tous membres Congrégation à laquelle il voua sa longue vie pour gloire divine. Prière déposer notre part belle couronne et commander buste marbre projeté.

Kaldji

Onorevole Congregazione Mechitarista Venezia.

Giudecca 6 Dicembre ore 14, 40.

Spiacente non poter tributare personalmente riverente omaggio salma vostro compianto Capo prego gradire espressione mio sincero cordoglio.

Gian Carlo Stucky

Congregazione Mechitarista Venezia.

Milano 6 Dicembre ore 19, 30.

Colonia armena profondamente addolorata perdita irreparabile sua Eccellenza Abate reverendissima Mons. Ignazio Ghiurekian vi presenta sue vivissime condoglianze.

Onnik Dilsizian

Congrégation Mékhitariste Venezia.

Bukarest 11 Décembre heures 18, 20.

Prenons part à la douleur qui frappe la Congrégation par suite décès son Supérieur Eminence Ghiurékian.

Union Arménienne

Révérènd Père Torossian Saint Lazare Venise.

Genève 3 Décembre heures 10, 10.

Mes condoléances et vive sympathie pour toute la Congrégation.

Philippossian

Révérènd Père Torossian Venise Saint Lazare.

Neuilly sur Seine 3 Décembre heures 18, 35.

Sincères condoléances.

Masraff

Torossian Saint Lazare Venise.

Présentons sinceres condoléances.

Cairo 3 Décembre heures 15, 55.

Matossian

Congregazione Mekhitaristi Venezia

Padova 5 Dicembre ore 7, 15.

Compartecipo cordoglio universale dipartita venerato Pastore simbolo cristiana mitezza.

Arsian

Padre Torossian Isola San Lazzaro Venezia.

Roma 7 Dicembre ore 14, 13.

Partecipo cordialmente dolore Congregazione per morte venerato Arcivescovo.

Ubaldo Faldati

Congregazione Mechitarista San Lazzaro Venezia.

Padova 5 Dicembre ore 10, 35.

Associomi veneranda Congregazione compianto suffragio benedetta anima presule esemplare.

Avvocato Debesi

Veneranda Congregazione Armena S. Zenone.

Venezia 3 Dicembre ore 9.

Dolentissimo colla famiglia mia esprimo vivissime condoglianze augurando motivi consolazione conforto anche nella ricordanza elette virtù caro trapassato. Prego Padre Emaiah rappresentarmi funerali.

Fratlin

Torossian Saint Lazare Venise.

Présente remerciements et condoléances.*

Cairo 3 Décembre heures 16, 20.

Ghiurékian

Congregazione Mechitarista S. Lazzaro Venezia.

Torino 5 Dicembre ore 24.

Vivamente commossi decesso venerando benemerito Abate inviamo Reverendi Padri tutti nostre sentite rispettose condoglianze.

Cirakian. Der Stepanian. Sarian

Congregazione Armena San Lazzaro Venezia.

Treviso 7 Dicembre ore 15, 50.

Apprendiamo solamente ora decesso desideratissimo Arcivescovo prego gradire profonde condoglianze.

Pastri Farina

* Պ. Մկրտիչ Կիւրեղեան թո՛ւն ըլլալով ողբացեալ Գեր. Աբբաճօր, միաբանութիւնս մահուան տխուր բօթն հաղորդելով՝ փութացած էր իւր ցաւակցութիւնն ալ յայտնել անոր:

Ծան. Խմբ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Roma 4 Dicembre 1921

Reverendissimo Padre Minas,

Con profondo dolore ho appresa la notizia della morte del venerando vostro Abbate Generale, Eccellentissimo Monsignore Ignazio Ghiurekian! Era una vera reliquia per la vostra Congregazione! la sua perdita di necessità deve lasciare una forte ferita nei vostri cuori!

Con la preghiera imploro il suo riposo felice ed eterno! prego anche a titolo di riconoscenza per quella benevolenza che sempre mi aveva manifestata.

Queste condoglianze, Rev.mo Padre, voglia comunicarle ai Superiori della Congregazione Mechitarista.

La benedico

Suo devotissimo

† G. Cardinale Granito di Belmonte
Vescovo di Albano

ՊԱՏՐԻԱՐԲԱՐԱՆ

Կ Ա Թ Ո Ղ Ի Կ Է Հ Ա Յ Ո Ց

Կ Ի Լ Ի Կ Ի Ո Ց

Գեր. Գերյարգելի Հայր և Ծայրագոյն Վարդապետ.

Ընդունեցանք ձեր Հայրութեան գովաբեր հեռագիրը և ի սուգ համակեցանք ամենքնիս ալ: Արդարեւ այնչափ մեծ եւ աննորոգելի է կորուստը որչափ բեղմնաւոր եղած է Հանգուցեալ Ամեն. Կիւրեղեան համակրելի Աբբաճօր կեանքը թէ՛ Աստուծոյ Եկեղեցւոյն, Մեր Հոգիւրապետութեան և Աստուածապա՛հ Միաբանութեանդ և թէ՛ Մեր տառապեալ Ազգիս: Ամենքնիս երախտապարտ ենք իւր արդիւնաւոր վաստակոց, եղբայրսիրական գործոց և քահանայական բարձր և օրինակելի Առաքիւնութեանց համար: Կորա յիշատակը անշնչելի պիտի մնայ մեր սրտերուն մէջ և համօրէն Ազգը պիտի չ'կարենայ մոռնալ Ամենապատիւ սիրեցեալ Արհի. Իգնատիոս Կիւրեղեան Աբբաճօր մեծաւ մեծ գործերը: Հաստատ յոյս ունինք որ հա՛ իւր արդեանց արժանի պսակը ընդունած է Երկնաւոր Արարչին ձեռքէն, Որուն այնչափ երկայն տարիներ ծառայեց ամենայն հաւատարմութեամբ:

Հաճիք ուրեմն ընդունիլ, Գեր. Գերյարգելի Հայր և ծայրագոյն Վարդապետ, դուք և համայն ուխտ միաբանից Մեր սրտաբուխ և եղբայրական ցաւակցութիւնները և մաղթանքները զոր կ'ուզէ՛ք յերկինս Զեզի հետ, որ այդ Աստուածապա՛հ ուխտին այնչափ արժանաւոր կրօնաւորներու մէջէն մին արժանաւոր յաջորդ յարուցանեն ողբացեալ և արդիւնազարդ Սիրելի Աբբաճօր: Մենք՝ իւր ազնիւ և առաքինազարդ հոգւոյն համար սուրբ պատարագ մատուցինք և կ'աղօթենք միշտ որ նա շարունակէ աղօթել մեզի համար իւր Աստուծոյն հետ միանալէն ետեւ, որպէս զի մենք և ներկայ տխուր պարագաներու մէջ ամեն կողմէ լքեալ, ամենադառն վիշտերու դատապարտուած մեր դժբաղդ և անմխիթար հոգեւոր զաւակները, բարի և խաղաղ օրեր տեսնել արժանանանք այս աշխարհիս մէջ և վերջապէս Ամենասիրելի Ամենապատիւ Աբբաճօր պէս պատրաստ ըլլալով սուրբ մահուան կարենանք հասնիլ մեր վերջին վախճանին որ է սիրելի յաւիտեանս մեր երկնաւոր Փրկչի, և վայելել սրբոց հետ Երկնից արքայութեան անանց փառքը:

Մաղթելով Զեզ և ամբողջ Վերապատուելի Հարցդ և պատուական Ուխտիդ երկայն և արդիւնալից կեանք նման երջանկայիշատակ Ամեն. Աբբաճօրդ, կը խնդրենք իւրաքանչիւրին վրայ Երկնային օրհնութիւն և եմք հաւատեօք անկեղծ սիրոյ և համակրանաց

Գեր. Գերյ. Հ. Աթոռակալ Վարդապետիդ, և Պատուական Սիրեցեալ Հօրդ

Հոռմ. 4 դեկտ. 1921.

Աղօթարար

† Պօղոս Պետրոս ԺԳ. Թերզեան
Կ. Պարբք. Կիլիկիոյ

ՊԱՏՐԻԱՐԺԱՐԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՅՈՑ
 ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Վերապատուեալ Հայր

Ամսուս 2ին հեռագրաւ Պատրիարքական Տեղապահ Գերապայծառի Զեզմէ տրուած գուժը, ինչպէս Ընդհանուր Ազգին, նոյնպէս ի մասնաւորի վարչական Ժողովոյս մէջ առաջ բերաւ սուգի խորին տալուորութիւն մը, որ կը բղխի յարգելի Ննջեցելոյն և առ հասարակ պատուական Միաբանութեանդ հանդէպ ազգիս մէջ ժառանգական եղած արդար մեծարանքի և երախտագիտութեան զգացումներէ, որոնք կ'աւելնան մահաւանդ երբ ազգանուէր Ուխտիդ ուրախ թէ տխուր դէպքեր գան նոր առիթ ստեղծելու:

Ողբացեալ Աբբահայր Կիւրեղեան որ կը կնքէ գրեթէ դարու մը պատմութիւնը, որուն մեծագոյն մասը նուիրած է Միաբանութեանդ, այն ազնիւ ու յարգելի դէմքերէն է, որ ինչպէս ձեր՝ նոյնպէս ազգերնուս մէջ անջնջելի պիտի թողու իր հետքը: Իրաւ է թէ Միաբանութիւնդ դրուած ըլլալով փորձառու անցեալի մը և կաթողիկէ կրօնքի ու անաղարտ ազգասիրութեան անվիրաւորելի հիմքու վրայ՝ չի կրնար խախտիլ իր անդամներու նուազելովը, սակայն չի կրնար ալ գէթ առ ժամս չի ցնցուիլ երբ Կիւրեղեան Արք.ի նման Աբբահայր մը 45 տարուան վարչութենէ մը ետք կը լքէ մահուամբ Ուխտդ, որուն հայր եղած էր բառին ճիշտ նշանակութեամբ:

Կը ցաւակցինք հետեւեալ ի սրտէ Միաբանութեանդ հետ այսպիսի զգալի կորստեան մը համար և կը մաղթենք որ նա շուտով վերստանայ իւր սովորեալ վարչաձևը արժանաւոր յաջորդութեամբ հանգուցելոյն՝ շարունակելու համար այն առաքելութիւնը, որուն կոչուած է Մեծին Մխիթարայ Աստուածապահ և ազգանուէր Տունդ:

Այս զգացումներով յանուն Հասարակութեանս պատիւ ունինք Մենք և վարչական Ժողովս հաւաստելու մեր անայլայլ համակրանքն ու յարգանքը պանծալի Ուխտիդ, Զեզ ու ամէն միաբանակցացդ և մնամք վեր. Հօրդ

Յարգանաց հաւաստեօք

Ի Դիմաց Ազգ. վարչական Ժողովոյ
 Ատենադպիր՝ Ատենապետ
 Պ. Միմիտեան Յովհ. Գարտիաշեան

Գահերէց Ազգ. վարչ. Ժողովոյ

Պատր. Տեղապահ

† Յովհ. Եպս. Նազլեան

ՊԱՏՐԻԱՐԺԱՐԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՅՈՑ

Կ. Պոլիս 1921

Վերապատուեալ հայր

Ցաւակցութեան արտայայտութիւնը զոր վարչական Ժողովս փութացած էր ընել Միաբանութեանդ իւր Դիտապետին մահուան առթիւ, Ազգ. Ընդհ. Ժողովս ալ իւր Նստաշրջանի բացման ուղեց ընել հանդիսիւ վերջիւելով անմոռանալի յիշատակը Արհի. Տէր Իգնատիոս Արքեպ. Կիւրեղեանի, և սգալով անոր դառնադէտ մահը որ ինչքան Միաբանութեանդ, նոյնքան ալ մեր Հասարակութեան և Ազգին համար ցաւալի դէպք մըն է:

Ժողովս յոտնկայս հետեւեալ իր Արհի. Նախագահի խօսքերուն և հոգեհանգստեան աղօթքին ի յարգանս հանգուցելոյն բազմամեայ աշխատութեան և Պատ. Միաբանութեանդ, որ շուրջ երեք դարու կեանքով մը գիտութեան և ազգասիրութեան փարոս մ'եղած է հայ մտքին ու հոգւոյն:

Նոյն Ժողովն այսօր գրութեամբս կու գայ կրկնել նոյն զգացումները և կը մաղթէ որ անձերու կորուստը բնաւ ազդեցութիւն չը գործէ միաբանակցաց, այլ միշտ հաւատարիմ իրենց բարձր կոչումին այս անգամ ալ կարենան յառաջադէմ նաւերնին հասցնել ի նաւահանգիստ:

Այս զգացումներով յանուն Հասարակութեանս պատիւ ունինք մենք և Ազգ. Ժողովս հաւաստելու մեր անայլայլ համակրանքն ու յարգանքը Պանծալի Ուխտիդ՝ Զեզ ու ամէն միաբանակցացդ և մնամք վերապատուեալ հօրդ

Յարգանաց հաւաստեօք

Նախագահ Ընդհ. Ժողովոյ

Ի Դիմաց Ազգ. Ընդհանուր Ժողովոյ

Պատր. Տեղապահ

Ատենադպիր

Ատենապետ

Ա. Յ. Երամ

† Յովհ. Եպս Նազլեան

Rome le 4 Décembre 1921

Mon Révérend Père

Je viens de recevoir votre télégramme m'annonçant la nouvelle de décès du regretté Mgr. Ignace Ghiurékian. Je m'empresse de vous dire toute la part que je prends au deuil de votre chère Congrégation. Je vous offre mes plus religieuses condoléances ainsi qu'aux Pères du Conseil et à tous les membres de la communauté et de la Congrégation... Je m'associe de tout cœur aux prières que vous faites et ferez pour le vénéré Archevêque.

P. A. Delpuch

COMUNE DI VENEZIA

IL SINDACO

Venezia 5 Dicembre 1921

Adempio al mesto officio di porgere a cotesta Rev.ma Congregazione Mechitarista vivissime condoglianze per la perdita di S. E. Rev.ma Mons. Ignazio Dr. Ghiurekian, Arcivescovo di Traianopoli, il quale nell'esercizio del Suo elevato Ministero profuse le rare doti di mente e di cuore, di cui era fornito.

Con distinta osservanza,

Il Sindaco

D. Giordano

Alla Rev.ma Congregazione Armena

S. Lazzaro Venezia

Գերշարգելի Արուսեակալ Մխիթարեան Մխարանոսրեան Վեհեպոստոս

Ընդ բոլորեք գոյժ դառնալէս մահու անգուգական Աբբահօրդ ողջոյն իսկ թախիծ սգոյ համակեալ ողբացաք զկորուստ նորա դառնալէս: Յիրաւի ըմբոն էր լալ և սգալ զկորուստ առն մեծի զՏեառն իգնատիոսի Արքեպիսկոպոսի Կիւրեղեան, որ եղև բանիւ արդեամբք Հայր բարեջան բարեխնամ համայն ազգին Հայոց և մեծաւ արժանեօք Աբբահայր Մխիթարեան Ուխտին Վեհեպոստոս: Դուք ողբայք զարժանափայլ և զբազմարդիւն աբբահայրն Զեր և ազգն մեր բովանդակ ողբայր յանձին նորա զերախտաւորն իւր և զբարերարն մեծ:

Արդարև դառն է յոյժ մահն անողորմ, բայց դառնագոյն և անդարմանելի թախիծն՝ յորժամ անողորմ մանգաղ մահու հարեալ հնձիցէ զկեանս նորա որ վասն բարիս առնելոյ կեցեալ իցէ յաշխարհի. և ևս քան զևս մեծ և անհնարին լինի ցաւն յորժամ այնալիսի կեանք բառնին, զորոյ զնմանն ի լոյս ածել և հասուցանել չէ ինչ գործ դուզնաբեայ, այլ դարուց պէտք են:

Յիրաւի և պարտ իսկ է սուգ ունել և ողբալ զնա անմխիթար ազգովին. զի ի շարս աստեղափայլ Աբբայից պայազատաց Մեծին Մխիթարայ կալաւ նա զարժանափայլելն և զբարձր տեղին, և իւրովն ձեռնհաս վարչութեամբ և հազուագիւտ առաքինութեամբ արժանացաւ կոչել նա աստղ շողորդուն և պսակ պարծանաց բազմօգուտ Մխարանութեանդ: Զի եղև նա ուղեցոյց անմոլար որ անխոնջ տքնութեամբ, ամբակուր կամօք և ձեռնհաս կորովաւ վարեաց ընդ ամս ձիգս զնաւ վարչութեան Մխիթարեան ուխտին: Եւ ոչ այսչափ միայն, այլ և եղև նա յիրաւի ջահ մշտավառ, որ նշողիւք անսայթաք վարդապետութեան և փողփողուն լուսով առաքինութեան վառեաց բորբոքեաց ի սիրտս մերձաւորաց և հեռաւորաց զլոյս մարութիւն և ջինջ դարութեան նախնեացն մերոց, և ի մէջ Հայ ազգին տարածեալ ծաւալեաց զսէր Հայրենեաց, զոյգ ընդ Աստուածսիրութեան: Դա իբրև զբարեք զինուոր ֆրիստոսի, զգեցեալ զգրահսն հաւատոյ, և զօտեպնդեալ անխորտակելի յուսով յաւիտենականին, դիմեաց խիզախեաց յասպարէզ մարտին ի տիոց անտի մանկութեանն. և ընդ հետս Աստուածային Զօրավարին ընթացեալ՝ մարտ եղ զամս բազումս, շահեալ բազում արդիւնս քաջութեան, պինդ ի վեր կալեալ միշտ զըրօշն ճշմարտութեան, և յաղթող ի պատերազմի:

Ահա այսպէս առաքինութեամբք և ակաղձուն արդեամբք ծանրացեալ, Մեծ Հայրապետն իգնատիոս Արքեպիսկոպոս Կիւրեղեան յօժար կամօք հրաժեշտ ետ յաստեացս և անպատում ուրախութեամբ դիմեաց վազեաց ընդ առաջ մահու երթալ և ի տրիտուր փոխարինի վաստակոց իւրոց և արդեանց ընդունել ի Բարերար Տեառնէ իւրմէ զպսակ անանց փառաց ասելով ընդ Առաքելոյն «Զբարեք պատերազմն պատերազմեցայ, զընթացսն կատարեցի, զհաւատսն պահեցի, այսուհետև կայ մնայ ինձ արդարութեան պսակն»:

Այլ առաջի այսր դառնալէս կորստեան այն միայն մեղմէ և սփոփէ զցաւ տրտմութեան մերոյ, զի են ապաքէն և ոչ պակասեցան երբեք ի մեծի մխարանութեան Մխիթարայ Եղիսէք և Ահարոնք, որք շնորհօք Աստուծոյ կարող եղեն միշտ և կարող են այժմ իսկ զթերին ընուլ և զտեղի ունել բազմերախտն Աբբային իգնատիոսի Արքեպիսկոպոսի Կիւրեղեան:

Արդ ուրեմն այսու ըղձիւք պնդեալ զյոյս մեր քաջալերս գտանեմք, և իբրև զնուիրական պարտիս սրտագեղ մաղթանս յերկինս առաքեմք ի հանգիստ Հոգւոյն Մեծանուն վախճանելոյն և փութամք ճեպիմք մաղթել Զեզ, Համօրէն մխարանութեանդ զմխիթարութիւն և սփոփանս ի Հոգւոյն Սրբոյ:

Յովհ. Գուգեան

Եպս. Կաթ. Հայոց Եգիպտոսի

ԱՌԱՋԼՈՐԴԱՐԱՆ ՀԱՅՈՅ

ԵԳԻՊՏՈՍ

Գահիրէ 15 Գեկտ. 1921

Հայր Պատուական

Բօթ վախճանելոյ ի կենաց Ամեն. Աբբահօր Ուխտիդ՝ Տեառն իգնատիոս Արքեպիսկոպոսի, ժամանեալ առ մեզ այսօր ի ձեռն մահագեկոյց քարտիսի, ելից տրտմութեամբ զսիրտ իմ և որոց ընդ իսն են եղբարց և ամենայն ժողովրդեան:

Գիտեմք քաջ զի, անցեալ ընդ փորձ հանդիսի բազմապատիկ առաքինութեանց, բոլորեաց նա զընթացս աղցաւոր կենցաղոյս գործովք բարեաց, վաստակեալ ի պայծառութիւն Տանն Մխիթարայ, որ եղևն ցանգ և այսուհետև ևս եղիցի ապաքէն մխիթարութիւն Հայկազնեանս Ազգի:

Վասն այսորիկ շիջումն երկրաւոր կենաց այսպիսոյ առն արժանաւորի չհամարի ինչ մահ այլ թեւակոխել միայն ի սեամս անմահութեան, յորում հաւատամ զի կեայ այժմ հոգի իւր ի յոյս երեսաց Անեղին, մինչ յիշատակ գործոց իւրոց յաւերժացուցէ աստէն զանուն իւր, ի կարգի անուանց երջանիկ նախորդաց իւրոց:

Ապա ուրեմն խորհուրդ կենաց իւրոց և յիշատակին լիցի ձեզ առիթ մխիթարութեան, զոր ցանկամ և մաղթեմ յամենայն սրտէ իմմէ:

Աղաչեմ զԱստուած, զաղբիւրն կենաց և անմահութեան, տալ նմա զհանգիստն յաւիտենից և յարուցանել ի տեղի նորա ժառանգ և յաջորդ կարող առ ի պահպանել զկարգ և զպայման Սրբոյ Ուխտիդ ի բնիկ հայեցի վայելչութեան իւրում, յառաւել ևս յառաջդիմութիւն հայկեանս լեզուի և դպրութեան, որում այնքան իմաստութեամբ և արդեամբք ստատրոգ եկաց հայրենանուէր Մխարանութիւնդ յերկերիւր ամաց հետէ:

Յարգալից ողջունիւ ի սէր Աստուծոյ և Ազգին
Մնամ Գեր. Հօրդ աղօթակից
Առաջնորդ Հայոց Եգիպտոսի
Թորգոմ Եպիսկոպոս

Roma 9 Dicembre 1921

Mio vecchio e carissimo amico,

Poco più di un mese fa andai a S. Zenone (essendo in missione a Caerano S. Marco) a visitare S. E. Mons. Ignazio. Quanto fui beato, a vederlo così sano, non avrei pensato sentire improvvisamente la sua santa fine.

Per me Mons. Ignazio era un santo. Erano più di trentacinque anni che lo conosceva e sempre lo trovava così buono così dolce, e veramente mistico quantunque non posasse. Nei dispiaceri che soffriva era sempre rassegnato non alla volontà degli uomini fallaci, ma alla vera volontà di Dio.

Ora io senza indugio mi raccomando a Lui perchè da Lui imparai assai. La Congregazione Mechitarista ha perso un tesoro in terra, ma ha guadagnato un santo in cielo. A Te legato da tanti anni da sincera amicizia affido le mie fraterne condoglianze, ed il pio, buono, e santo arcivescovo dal cielo ci benedica oggi e sempre.

Tuo Affezionatissimo amico
† Sanfermo Abb. Ordinario
di S. Spirito e Monte S. Marco.

PONTIFICIO COLLEGIO

LEONINO ARMENO

Ի Հոպիւ ի 5 դեկտ. 1921

Վերապատուելի և Գերշարգելի
Հայր Յովհաննէս Վ. Թորոսեան
Առնապալ Մխիթարեան Մխարանութեան

Ի Վեհեպոստոս

Մինչդեռ բովանդակ Հայութիւնն ի թախիծ և ի սուգ համակեալ ողբայր զդժպհի և զանեւ լանելի դիրն և զորպիսութիւնն Ազգայնոց մերոց որ ի Կիլիկիա և այլուր, մինչդեռ սիրաք ամենայն Հայոց ընդ արիւն և ընդ ապաժոյժ գան ի տեսանել թէ դարձեալ վերստին ընդ լծով ծառայութեան արիւնրուշտ դահճաց մերոց լքեալ մնայ ողջոյն Հայութիւնն Կիլիկիոյ և որ ի սփիւռս Ասիոյ, ահա յայտն ողբալի պահու գայ հասանէ առ մեզ և զոյժ մահու բազմարդիւն և սիրելի Արհի. Գերապայծառ Կիւրեղեան Արքեպիսկոպոսի պանծալի Մխարանութեանդ բազմափաստակ Աբբահօրն, որով յաւելան ցաւք ի վերայ ցաւոց: — Արդարև՝ ըստ բնութեան կարգի ապաքէն հասեալ ժամանեալ էր ժամանակ դարձի նորա առ Աստուած՝ առ ի ըմբոշխնել զյոզնահաջակ արդեանցն զարգասիս յԱրքայութեան երկնից, սակայն և այնպէս ոչ սակաւ ցաւ է հայ որերոյ՝ ուր ուրեք և իցէ, անշատումն պատկառելի սուրբ ծերունոյն: Երջանկայիշատակ նորոգ ի Տէր հանգուցեալ Կիւրեղեան Արքեպիսկոպոսն և Աբբահայրն զսրբոց Հարց մերոց բերելով զնմանութիւն յամենայն ժամ եկաց

մնաց հաւատարիմ աստուածային Օրինաց, Քրիստոսական Կրօնից, սիրեաց զԱստուած գեր ի վերոյ եղանակաւ և սիրեաց զբազմաշարժար Ազգս Հայոց գործով և արդեամբ մինչև ցվախճանել շնչոյն և լինել ընդ Աստուծոյն:

Յանձին հանգուցեալ Կիրեղեան Աբբահօրն կորոյս Ազգս Հայոց զկրօնաւորութեանն ըզհզրիտ օրինակն, զարդինաշատ ազգասէրն, զառաքելաշնորհ Հայրապետն, զքաղցրաբարբառ և զհեզ Հայրն և զմեծ Հայն:

Դմին իրի և Քահանայապետական Լևոնեան Հայ դպրոցս որ ի Հոռվմ ընդ բովանդակ հայ Ազգի կարեւրէր ի սուգ համակեալ ողբայ զբազմափաստակ և զերանաշնորհ Հայրապետն, և զյաւիտենական հանգիստ և զանգրաւ ուրախութիւն մաղթէ հոգւոյ նորին. և ի խորոց սրտէ ցաւակից լեալ վերապատուելի և Մեծարգոյ Հարցդ և ժառանգաւորաց Ուխտիդ Մխիթարայ, հայցէ ձեզ յերկնից ի վերուստ զմխիթարար բաժակն Հոգւոյն Սրբոյ:

Ի գիտութիւն վերապատուելի և Գերջ. Հօրդ յայտ առնեմք զի, ի 10 աւուր դեկտեմբեր ամսոյս յաւուր շաբաթու ի Տօնի սրբոյն Յակոբայ Մծբնայ Հայրապետի յեկեղեցւոջ դպրոցիս որ ի Հոռվմ, հանդիսաւոր ծայնաւոր Պատարագաւ՝ դպրոցս ունի յարգել զխշատակ Նորին Գերապայծառ Հայրութեան օժանդակելով Հոգւոյ նորին և յաւերժացունելով զյիշատակն ի սիրտս սանուց դպրոցիս և ամենայն հանդիսականաց:

Ի վախճանի հաւաստեօք խորին մեծարանաց մերոց մնամք
վեր. և Գերյարգելի Հօրդ
խոնարհ ծառայք
Ս. Վ. Տէր Աբբահամեան
Վարիչ Ք. Հայ Դպրոցին
Ֆր. վարդ. Աղաճանեան
Փոխանակ Վարչի Ք. Հայ Դպրոցին

ՎԱՆՔ ՓՈԽՄԱՆ Ս. ԿՈՒՍԻՆ

Ի ԼԻԲԱՆԱՆ

Ի Զմեւառ 23 Դեկտ. 1921

Գերարգելի Հայր

Ի ժամու յորում ոչ ոք ակն ունէր եհաս առ մեզ ազդ մահու որ գուժէր զփոխումն յաստեացս բազմարդին Իգնատիոս Արքեպիսկոպոսի Կիրեղեան Աբբահօր Ուխտի Մխիթարութեանդ. և արկ զմեզ զամենեւին ի խոր թախիժ տրտմութեան: Կարօտքս մխիթարութեան չունիմք ինչ ասել բայց եթէ ընդ ձեզ երկիր պագանել անքնին տեսչութեանն Աստուծոյ: Լի եւք յուսով զի հրաւիրեցաւ առնուլ զանթառամ պսակն ի ձեռաց արդարն Դատաւորի. քանզի իրաւամբ կարէր ասել զԱնօթոյն ընտրութեանն «Զընթացսն կատարեցի զհաւատսն պահեցի»:

Մխիթարիչ Ս. Հոգին մխիթարեսցէ զվշտացեալ սիրտս հանուրց հօրամոյն սիրելեացդ և պարգևեսցէ ամս ձիգս լի ազգի ազգի պարգևօքն երկնաւորօք ի փառս իւր և ի պայծառութիւն Մխիթարեան Միաբանութեանդ:

Հաւաստեօք յարգանաց և սիրոյ եմ Գերջ. Հայրութեանդ.

Ի դիմաց մերոց Միաբանից
խոնարհ ծառայ
Մինաս Վ. Տէր Մինասեան
Մեծաւոր վանուց Զմեւառու.

Dalla Basilica di S. Marco, 6 Dicembre 1921

Dolentissimo di non potere per la mia poca salute rappresentare io stesso il Capitolo Patriarcale ai funerali del venerato Presule di Cotesta Illustre Congregazione Mechitaristica, tanto benemerito di Venezia e con me generosamente benignissimo, vi assisto mestamente in ispirito, e presento le più vive condoglianze ai degni figli del lacrimato vegliardo,

pregando il Signore, come a suffragio della sua santa anima, se può averne bisogno, così perchè faccia sentire loro con tutta l'efficacia il conforto della sicura fiducia che essa è stata chiamata a cogliere la corona di giustizia dovuta ad una vita così costantemente ricolma dei meriti più preziosi.

Devotissimo

Can.co Francesco Pantaleo Arcidiacono
a nome dell'intero Capitolo di S. Marco.

✠ PAX!

Reverendissimi Padri,

Apprendo con dolore la perdita dell'Eccellentissimo Mons. Abate Generale, rapito all'affetto dei figli suoi che tanto l'amavano.

Assicurando loro delle preghiere mie e della Comunità di S. Paolo, presento le mie vive condoglianze.

Dio, nella infinita sua bontà, accolga l'anima benedetta nel seno della sua gloria, per rimeritarla delle virtù di cui era essa adorna.

Questo è il voto del mio povero cuore e la preghiera di conforto per tutta la Congregazione Mechitarista.

Infimo Servo

† Ildefonso

Abb. di S. Paolo e Ordinario.

Roma 42, 5, XII, 1921.

Վերապատուելի Հայր

Անչափ բարեմասնութեամբ օժտեալ՝ արդիւնաշատ և ազնիւ բնաւորութեամբ ամենուս սիրելի հանդիսացած, ողբացեալ Աբբայ հօր մահազդը մինչև յարտասուս յուզում պատճառեց սրբաւիտ այսօր:

Խորին ցաւակցութիւններս ձեզ, վերայ. և Գերյարգելի Հայր, և բոլոր սգացեալ միաբանութեանդ. Աստուած, հանգուցեալ Արհիապատիւ Իգնատիոս Գերապայծառ Աբբայ հօր հանգիստ յաւիտենական պարգևէ, մեզ ալ համբերութեան և համակամութեան շնորհքը:

Հանգուցեալ բազմամեայ և բազմարդին, ալեւոր պատկառելի և համակրելի Կիրեղեան Արքեպիսկոպոսի մահուամբ մեր հասարակութիւնը մասնաւորապէս, և Հայ ազգը՝ ընդհանրապէս մեծ կորուստ մ'ըրաւ. Աստուած անոր նման նորեր յարուցանէ: . . .

Յարգալից ողջունիւ եմ վերայ. Հօրդ,

Խ. Ծ.

Յովսէփ Վ. Մոմճեան

Կաթողիկոսական փոխանորդ յերուսաղէմ

Երուսաղէմ 15 Դեկտեմբեր 1921

Գերապատիւ Հայր Մխիթարեան Միաբանութեան ի վեկեռիկ Ս. Ղազար

Յաւօք սրտի խնայանք Արհիապատիւ Գերապայծառ Տեառն Տեառն Իգնատիոս Վ. Կիրեղեանի և Ընդհանուր Աբբահօր դառնաղէտ մահը:

Յանուն Լիվորնոյի Հայ գաղութին, կը փութանք ներկայիս յայտնել Ձեր ազգօգուտ Միաբանութեան, մեր խորին ցաւակցութիւնները:

Բարին Աստուած հանգուցելոյն առաքինազարդ հոգւոյն յաւիտեանական հանգիստ շնորհէ և
Զեր Միաբանութեան մխիթարութիւն:
Մնամք խորին յարգանքօք

Պետրոս Ն. Վ. Աճէմեան
Ժողովրդապետ

Նախկին աշակերտ Հանգուցելոյն ի Ռափայելեան վարժարան,
Պետրոս Ազնաւորեան և գերդաստանը:
Քերովբէ Զօհրապեան
Յարութիւն Մուրատեան և իւր ընտանիքը:

Լիվոնիո 10 Դեկտ 1921

SEMINARIO PATRIARCALE
DI
VENEZIA

li 3 dicembre 1921

Reverendissimo Padre,

La triste notizia della morte del venerato Ecc.mo Mons. Abbate, per quanto temuta, mi giunse dolorosa assai. Anche il Seminario Patriarcale ebbe occasione di sperimentare molte volte la squisita e signorile bontà di cui era ripieno quell'inestimabile Uomo. È per questo che a nome pure del Seminario presento a Lei, rev.mo Padre ed a tutta la religiosa Comunità, le più vive condoglianze per l'amara perdita che colpisce così nel vivo la Congregazione.

Mi spiace assai che un impegno di ufficio mi vieti di assistere ai funerali: tuttavia il Seminario sarà, com'è di dovere, rappresentato.

Le bacio la mano e con particolare ossequio me Le professo

Devotiss. Servitore
Can.co Dr. Giovanni Jeremich
Rettore

Abtei St. Bonifaz, München 9, XII, 1921

Hochwürdiger Herr

Und freund!

Bei den guten und in früheren Jahren so schönen und lebhaften Beziehungen zwischen S. Lazzaro und St. Bonifaz hat der Tod Ihres durch Leben und Alter gleich ehrwürdigen Abtes bei uns aufrichtige Teilnahme hervorgerufen und ich möchte nicht versäumen, Ihnen und allen Ihren verehrten mitbrüdern von ganzem Herzen mein Beileid und meine Gebetsteilnahme auszusprechen.

Gott schütze Ihr berühmtes segensreiches Heiligtum.

In stets lieber
Erinnerung
Ihr
treu ergebener
P. Rupert
O. S. B.

Gentilissimo Padre Minas,

A Lei, e per Lei a tutta la Congregazione Mechitarista, le mie più sincere condoglianze per la morte di Sua Ecc. l'Arcivescovo Ghiurekian.

Io ricordo il bene che Loro tutti, come a vero Padre, volevano al compianto Arcivescovo. Ricordo la grande bontà e pietà di Lui. Ricordo con viva soddisfazione, il Suo affetto per la nostra Patria.

Alla memoria di Lui il mio reverente ossequio: a Loro tutti della Congregazione, e particolarmente a Lei, una parola di conforto.

Con sincera amicizia.

Devot.mo

Maggioni (Prefetto)

Gorizia 6 dicembre 1921.

COMUNE DI SAN ZENONE DEGLI EZZELINI

(PROVINCIA DI TREVISO)

Addì 3 Dicembre 1921

MM. RR. Padri Armeni

Questa Amministrazione Comunale ha appreso con il più vivo dolore la morte di S. E. Mons. Ignazio Ghiurekian loro amabilissimo Arcivescovo ed Abate Generale che il paese da molti anni aveva l'onore di ospitare nella villa da Lui preferita per la quiete e tranquillità che vi regnava, cincondato dall'affetto e devozione di tutto il popolo che piange l'Illustre Prelato per le sue alte doti, per la sua grande bontà, per la sua particolare benevolenza.

Largamente benefico, Egli lascerà perenne memoria per l'insigne benemerenza, per il suo amore.

A nome di questa Ammin. di tutto il popolo, invio profonde sentite condoglianze.

La Giunta Municipale
(SINDACO) PELLIZARI BORTOLO

Segretario Vignola

UFFICIO PARROCCHIALE
DI
S. MARIA ELISABETTA
LIDO (VENEZIA)

Lido, 3 Dicembre 1921

Rev.mo Padre Vicario Superiore dei RR. PP. Mechitaristi

S. Lazzaro (Venezia).

La notizia assai triste della morte di S. Ecc. Mons. Ignazio Ghiurekian, Arcivescovo Armeno e Abate Generale di cotesta Comunità, ha suscitato nel mio cuore vivo, sincero rimpianto. — E chi potrà magnificare come si conviene il desideratissimo Prelato? È scomparso un santo, un dotto, un padre, un Pastore.

Dinanzi alla sua tomba si resta addolorati e confusi: addolorati per la perdita di tanto Vescovo; confusi perché ci si sente tanto lontani dalle virtù che hanno sempre, e in modo così eccelso, accompagnato la preziosa esistenza. — Egli ha terminata la sua lunga e laboriosa giornata sopra questa terra; ma l'alba della nuova eterna vita deve essere stata per Lui molto lucente; poiché il Signore, presso Cui è preziosa la morte dei giusti, L'avrà accolto fra i suoi confessori più fedeli. Ne sono sicuro. Sia questo il grande conforto a tutti i suoi Confratelli della Congregazione Mechitarista, che hanno sempre avuta per Lui, e ben a ragione, una santa venerazione, che L'hanno sempre amato, che hanno passati tanti e tanti anni alla sua scuola di sublimi virtù e che hanno diviso con Lui i giorni lieti e tristi.

Ed io, che fin da bambino ho imparato ad amare e a venerare il santo Arcivescovo, sicuro interprete dei sentimenti di cordoglio di tutta la mia Parrocchia di Lido, a nome di questa e dei Sigg.ri Fabbricieri esprimo a Lei, Rev.mo P. Vicario e a ciascuno dei buoni Padri Mechitaristi, le più vive condoglianze assicurando tutti che non mancheranno i suffragi fra gli abitanti di Lido per l'anima elettissima del compianto Mons. Arcivescovo.

Ed anche in questa luttuosa circostanza desidero di riconfermare una volta di più i sensi del più vivo attaccamento e della più viva gratitudine a cotesta Veneranda Comunità.

Devotissimo suo

Sac. Romeo Tizianello Parroco

Lunedì 9 Dicembre. 1921

Այս Մխարանոսրիչենէ Մխիթարեանց վեհեակոյ Ս. Ղազար

Բազում տխրութեամբ ընկալայ զգիրն Ձեր բօթաբեր զմահուանէ ընդհանրական Աբբայի Մխարանութեանդ, Գերապայծառ Տեառն Տեառն Իգնատիոս վ.ի Կիւրեղեան, որ հանգեաւ ի Տէր յետ կարճատեւ խօթութեան:

Ես եւ համայն ժողովուրդն իմ դառնապէս ողբամք ընդ կորուստ առն առաքինւոյ եւ բարեպաշտի ի հաւատս քրիստոնէութեան եւ վաստակաւորի ի դպրութեան մերում եւ ի պայծառութեան Մխարանական Ուխտիդ:

Աղօթեմք եւ մաղթեմք, զի Բարերարն Աստուած ընկալցի զհոգի նորա քաղցրութեամբ եւ դաստորեալ պայծառացուցէ ընդ ամենայն սուրբս յարքայութեան երկնից, առաքեսցէ զՀոգին իւր Սուրբ առ ի սփոփել եւ մխիթարել զհամայն Մխարանական Ուխտդ, փարատելով զսուգ եւ զտրտմութիւն ի սրտից Ձերոց, զի կարող լինիցիք յետ այսու եւ խաղաղական կենօք եւ ժրջան աշխատութեամբ սպասաւորել Տեառն եւ սատարել բազմաչարչար ազգին մերոյ:

Մնամ վշտակից եւ աղօթակից ընդ Ձեզ եղբայրական սիրով:

Աբէլ Ծ. վարդ. Նազարեան

L'OPERA DI SOCCORSO
PER LE CHIESE ROVinate DALLA GUERRA

Palazzo Patriarcale - Venezia

7 Dicembre 1921

Reverendissimo Padre,

Faccio a Lei e a tutta la Comunità le più vive e sentite condoglianze per la morte dell'illustre Abate Arcivescovo, che, meritatamente, era considerato come rappresentazione e simbolo e di loro e della intera nazione armena, e prego il Signore che voglia concedere alla loro Comunità, per il bene loro e dell'Armenia, e per l'onore di Venezia molte generose vocazioni simili a quella del defunto Abate.

Ossequio con rispetto e con grande affetto.

Dev.mo Obbligatissimo

Mons. Giovanni Costantini

Բերա 5 Դեկտ. 1921

Վերապատուելի Հ. Յովհ. Ծ. վ. Թորոսեան
Աթոռակալ Մխիթարեան Մխարանութեան

Ի Ս. Ղազար վեհեակ

Քաղաքիս թերթերուն մէջ խոր վիշտով կարդացի երէկ զոյժը մահուան, Գերապատիւ Կիւրեղեան Աբբայանի, որ կէս դարու մօտ ժամանակ Մխարանութեանդ Աբբայայրութիւնը վարեց արդիւնաւոր եւ պանծալի հեղինակութեամբ:

Իմ ամենաանկեղծ ցաւակցութիւններս կը յայտնեմ ձեզ այս առթիւ, ինչպէս նաեւ Մխարանութեանդ բոլոր Հայրերուն, եւ կը մաղթեմ որ Հանգուցեալ Աբբայայր արժանընտիր յաջորդն ունենայ ընդ հուպ վեհեակեան Մխիթարեան Գարաւոր Մխարանութիւնը:

Ձեզ յարգանք եւ անձնուէր

Տօքթ. Վահրամ Թորգոմեան

EGLISE ARMÉNIENNE

RUE JEAN - GOUJON (VIII).

Գերաշնորհ Ս. Հայր-Տեղակալ Աբբայայրութեան Մխիթարեան Ուխտին Հայոց
- Տ. Յովհաննէս Ծ. - Վարդ. Թորոսեան եւ Պատուարժ. Մխարանակից Ս. Հարք.
Ի Ս. Ղազար - ի վեհեակ.

Հոգեւոյս Աբբայայր-Արհիպապառի Տ. Իգնատիոս Աբբայանի տխրաւիթ մահու գուժաթուղթն հասաւ եւ մեզ. Փարիզի Հայ գաղութն ընդ իս' համակեցաք ի խորին ցաւ, բայց, չը կարողացաք հեռագրաւ յայտնել մեր ցաւակցութիւնն մահազդին ուշ հասնելուն մեզ:

Հոգեւոյս Արհիպ. տիպար եկեղեցական' պատուաբեր եւ խղճամիտ պաշտօնաւոր եւ գուրգուռն Հայր էր. թող հանգչի յերկնային կեանքն ու փառաւոր մնայ իւր յիշատակն:

Եւ մէք' մաղթելով ի Ս. Հոգւոյն Ձեր գեր. Ս. Հայրութեան եւ համայն Մխարանակցաց սփոփանս եւ արեւաւոր կեանք:

Եմք ցաւակից'

Վրամ. Ծ. - Վարդ.

Փարիզ, 9 Յունվ. 1922

ԲԱՐՏԵՐ

Il Cardinale van Rossum

Per sincere condoglianze.

*Der Abt und das Convent des
Benediktiner - Stiftes St. Bonifaz*

Sprechen ihre aufrichtigste Teilnahme aus.

Ambassade de France en Italie

Madame Barrère prient les Révérends Pères
Mékharistes d'accepter toutes les plus sin-
cères condoléances pour la mort de Monsei-
gneur Ignace Ghiurékian Abbé du Couvent.

Y. Artin Bey

Avec mes plus sincères condoléances.

*Il Sac. Dott. Mario Vianello
Cancelliere Patriarcale*

Presenta a cod. Ven. Comunità le più sen-
tite condoglianze per il grave lutto che la
colpisce con la perdita del veneratissimo
Mons. Arcivescovo onore e decoro della Con-
gregazione e della S. Chiesa.

Umilia ossequi.

Gadarineh Artin Pasha Limongelli

Je suis profondément attristée par la dou-
loureuse nouvelle de la mort de Son Excel-
lence Monseigneur I. Ghiurékian. Il a reçu
sa récompense et il prie pour votre sainte
Congrégation, pour laquelle il a travaillé
toute sa vie. Que Dieu bénisse son successeur
et votre admirable congrégation, afin qu'elle
soit toujours ce qu'elle a été, un soutien
et une gloire pour l'Eglise et l'Arménie.

Ohannès Pacha Couyoumgian

Խորին ցաւակցութիւնս:

Leopoldo e Nazle Corinaldi

Addolorati della perdita del compianto Rev.
Mons. Ghiurekian mandano le loro più sentite
condoglianze.

Elena Angeli Nani Mocenigo e figli

Vive condoglianze.

N. H. Conte Mario Nani Mocenigo

Vivissime condoglianze.

*Antonio Fradeletto Senatore del Regno
e Famiglia*

Con le più vive condoglianze.

*Monsignor Andrea Panzoni Prelato
Domestico di S. S. - Canonico Damasiano*
Per vivissima condoglianza a tutto l'Ordine.

*Gr. Uff. Giacomo Gorrini
già R. Ministro d'Italia in Armenia*

Profondamente addolorato per la morte di
S. E. Rev.ma Monsignor Ignazio Ghiurekian,
Arcivescovo, Abate Generale, esprime alla
Eminent.ma Congregazione Mechitarista, cui
lo legano tanti ricordi, le sue più vive e
sentite condoglianze.

Avv. Ettore Sorger

Presenta alla Veneranda e tanto beneme-
rita Congregazione Mechitarista le più sentite
condoglianze.

Cav. Nob. Sebastiano Vignola
Profonde condoglianze.

*Dott. Lorenzo Stefani la Consorte ed il
Figlio*

Inviano le loro più sentite condoglianze.

*Vincenzo Cadorin
Scultore*

Per condoglianze.

*G. B. Del Vo. Condirettore Centrale della
Banca Commerciale Italiana (di Venezia)*
Vivissime profonde condoglianze.

*Maria Genovese Cerutti e Cav. Uff. Pietro
Genovese, Ufficiale dell'Istruzione Pubblica
di Francia*

Appresa con sincero dolore la triste notizia
della morte di S. E. Mons. Arcivescovo Ghiu-
rekian, inviano di cuore le loro più vive
condoglianze alla Reverenda Comunità dei
Padri Armeni e assicurano che non manche-
ranno di ricordare nelle loro preghiere lo
spirito eletto del Veneratissimo Padre.

*Comm. Prof. Mario Salvini
Diret. del R. Istituto Artistico Industriale*

Invia alla Rev. Congregazione Armena le
più sentite condoglianze per la morte di S.
Ecc. Rev.ma Monsignor Ignazio Ghiurekian
Arcivescovo di Traianopoli e Abate Generale
della Congregazione Armena e ossequia.

Avv. Gr. Uff. Leone Franco

S'inchina devotamente, dinanzi la salma
di S. E. Mons. Ignazio Ghiurekian, prelato
insigne per elette virtù di cuore e di intel-
letto, — e porge alla Rev.ma Congregazione
Mechitarista profonde condoglianze.

Avv. Valentino Pellizzari

Profonde condoglianze e devoti ossequi.

*Il D.r Prof. Comm. Baldo Zaniboni
Medico Primario Ospitale Civile
(di Padova)*

Manda ai MM. RR. PP. vivissime con-
doglianze per la morte di S. Ecc. M.r I. D.r
Ghiurekian, ossequi.

Comm. Achille Serena

Vive condoglianze.

✱

*Յաւակցութեան նամակներ ու քարտեր
հասան նաեւ Տեղեւեալ անձնաւորութիւն-
ներէն, որ են.*

Dott. Prof. Ettore Greggio, Chirurgo Pri-
mario Ospitale Civile. Treviso.

P. Arsenio De Nicola O. S. B.; S. Giorgio
Maggiore in Isola. Venezia.

Sac. Dott. Attilio De Luca; Prof. nel Se-
minario Patriarcale. Venezia.

P. Giuseppe di S. Teresa; Carmelitano
Scalzo, Provinciale. Venezia.

D. Luigi Maffini; Direttore Scuola Profes-
sionale-Istituto Patronato. Venezia.

P. Antonio Masele; Direttore Patronato
Pio IX. Venezia.

P. Preposito delle Scuole di Carità-Cava-
nis. Venezia.

D.r Cav. Gottardo Gottardi; Medico-Chi-
rurgo. Venezia.

Il Conte e la Contessa Pilo di Capaci. ecc.
Famiglia Minassian. Venezia.

Dott. Francesco Ballarin; Medico-Chirurgo.
Venezia-Lido.

Prof. Camillo Franzi. Venezia.

Cav. Antonio Zannini e famiglia. Asolo.
Umberto De Min e Famiglia. Venezia..

Giacomo Pescarini. Montagnana.

Frerrini; Ispettore Sup. Regg.te l'Econo-
mato Gen. Venezia.

Dott. G. Manuel. Treviso.

Տէրահ Կապրեան. Monte Carlo.

Banca Commer. Italiana, Sede di Venezia.

G. Gulmez. Péra.

Dott. Giovanni Moretti; Medico Chirurgo
e la Signora. Venezia.

Evaletti cav. Gaetano; I° Capitano di Fi-
nanza a riposo e Consorte. Udine.

Prof. Henri Gambier; Officier d'Acadé-
mie. Venise.

S. M. Serafina della SS. T. Carm. Scalze.
Roma.

Cav. Uff. Achille Antonelli. Venezia.

Maria Angiolina di Gesù. f. d. C. d. G.
Venezia-Lido.

Presidenza della Croce Rossa Ital. Venezia.

*Հայր Գաբրիէլ Ե. Վ. Մէնէվիշեան Միխիւ-
րեան Վիեննայի:*

Nicolo Gregoretto. Padova.

Domenico Piani; Bagnara di Romania.

Տ. Յովսէփ Վրդ. Քաջունի: Աղեքսանդրիա:
Maria Holas. Venezia.

Ղևոնդ քահանայ Տէր-Կահապետեան: Գահիրէ:
Giovanni Zamara. Veneta Marina.

Բրոֆ. Կ. Բաւմաշեան: Պարիս:

Mons. Ettore Secondo Manzoni; Arciprete
-Parroco a S. Gio. Batt. in Bragora; Can-
celliere Apostolico. Venezia.

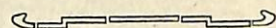
Տօքթ. Պապարճեան: Թորինո:

Արսէն - Երկաթ: Գահիրէ:

Famiglia Piatti.

Avv. Aldo Rava; S. Luca.

Giuseppe Zardo; Maestro. S. Zenone.	Տ. Տէրմիրճեան: Լայքցիկ:
Famiglia Rodigliero Romano d'Ezzelini.	M. Norfo.
Տարդ. Եղուպեան: Պոլիս:	Հայ Յառաջդիմասէր ընկերութիւն Նիկոսիոյ:
Avv. Amedeo Massari.	Romano Massagrande e Famiglia. Venezia.
Avv. Cav. Renzo Franco.	Giovanni Rossi. Venezia.
Vettore Zanetti-Zilla; Pittore. Milano.	Արշակ Չօպանեան: Բարիկ:
Prof. Cav. Rosolino Bello di Venezia.	Prof. Giacomo Soave.
Casa Salute Fate-Bene-Fratelli. Venezia.	Հ. Մովսէս Նազարեան:
Ditta Giuseppe Torresin; Cambio Valute. Venezia.	Prof. Ettore Casellari.
D. Emilio Basso; Arciprete. Cittadella.	Mario Serafini.
Հ. Մ. Քօսեան Միլիթարեան Վեննայի:	Ferdinando Remy.
Nelly Nucci. Padova.	Georges V. Kassapian. Consple.
Maria Penzo. Chioggia.	Մեսրոպ Յ. Սեթեան: Կալիպթա:
Mons. Ulisse Micocci. Roma.	Միք. Գոփիսեան: Իսկիւպ: — Եւ ալլն, և ալլն:

Կը զննէր հոս՝ Լաֆոնդէն Պատրիարքին դաժանականը իր ընկ լեզուով ևս, և զոճացումն օտարաց.

IL DISCORSO DI S. Em. PIETRO Card. LA FONTAINE PATRIARCA DI VENEZIA

Sovente quando intervengo ad un funerale, all'aspetto della morte, che tanti vuoti produce e tanti dolori, provo la sensazione come di chi si trova in luogo, dove il recente uragano schiantò gli alberi e devastò il terreno. Innanzi al feretro del mio carissimo fratello nell'Episcopato Mons. Ignazio Ghiurekian l'animo mio invece non si sgomenta, l'immaginazione non si turba: mi pare piuttosto di assistere alle premure che sogliono usarsi verso un bambino innocente, che tranquillamente si addormenta nelle braccia della mamma buona. E appunto come il fanciullo semplice del Vangelo visse Mons. Ignazio, che testè placidamente si addormentò nelle braccia della madre Chiesa. Buoni Monaci, a cui egli fu padre, maestro ed esemplare, non sentite il buon odore di Cristo, ond'egli ha impregnato quest'asilo di pace e l'Armenia vostra? Bene a lui si potrebbe applicare l'elogio che la Scrittura fa del pio Giosia: *« la sua memoria è un composto di vari odori fatto per mano d'un profumiere »*, o la parola di Osea: *« io sarò, dice il Signore, come rugiada per Israele. Ei sarà bello come l'ulivo e odoroso come il Libano »*. Il Signore fu veramente pel Ghiurekian come rugiada. Lo fornì d'indole dolce e

1. Eccl.o 39. 1.

2. Osea 14. 6, 7.

fattiva, di cuore tenero e compassionevole, d'ingegno elettissimo: lo fece nascere di famiglia cattolica, lo chiamò con vocazione nobilissima allo stato monastico e sacerdotale, l'arricchì del sacrosanto carattere episcopale e lo predilesse chiamandolo a parte della sua croce. Così l'ulivo divenne bello e il Libano esalò un incognito indistinto di soavità di mille odori, come l'amena valletta di Dante nostro. Chi potrebbe negarlo? Il mondo ignorante dimentico della immensa gratitudine, che deve al monachismo, lo disprezza e sopprime, privandosi per tal modo di una eccellente forza vitale. Per convincervene date un semplice sguardo all'opera svolta da questo monaco esemplare, ispirata a quella di San Benedetto e del Mechitar. Pianticella di dodici anni egli si sentì mosso a lasciar la sua Trebisonda per trapiantarsi quì a S. Lazzaro, non per bisogno che egli avesse d'aiuto materiale dei monaci nè per una risoluzione avventata. Sappiate che era di famiglia nobile e ricca, che il padre di lui non fu così facile a favorirne la vocazione e che un suo congiunto religioso gli oppose non lievi difficoltà, volendo che il giovinetto sperimentasse bene la supposta chiamata.

Oh! disse un giorno il piccolo Ghiurekian a questo suo congiunto: quale sarà dunque la difficoltà massima che avrò ad incontrare nella vita di monaco? L'ubbidienza, rispose seriamente il congiunto, l'ubbidienza continua, che ravvisando negli ordini dei superiori la volontà di Dio, mai, capisci? mai contraddice. Se è per questo, riprese il coraggioso giovinetto, posso partire sicuro. E partì: l'accolse questa isola fortunata, dove, esemplare nell'ubbidienza e nelle altre virtù, ratificò il suo sacrificio al Signore, senza che il grado della famiglia, le ricchezze e il vigor giovanile gli facessero ostacolo. Percorse con lode gli studi, tanto che in alcuni rami si poteva chiamare scienziato. Prese poi amorevole direzione del Collegio Moorat-Raphaël lasciando di sè soave ricordanza negli alunni, oggi uomini maturi. Scienza e virtù lo resero lume da porsi sul candelabro per illuminare altrui: fu però a suo tempo eletto Abbate Generale della Cong. Mechitarista e dalla Santa Sede accresciuto della dignità di arcivescovo. Allora sì che il Libano esalò più che mai il profumo di svariate virtù. Potreste attestarlo voi, o Padri, testimoni della sua modestia, del suo spirito di preghiera, della sua mortificazione, dell'affabilissima carità a vostro riguardo. La pietà! Ricordate con quanta premura pose mano a riportare al testo primitivo il Breviario armeno liberandolo dalle interpolazioni e dalle inconsulte mutazioni introdottevi? Era il desiderio che la genuina preghiera de' maggiori salisse al cielo per il labbro dei figli. E non fu lo spirito di pietà e di adorazione che lo spinse a ridurre in forma magnifica questa chiesa prima angusta e disadorna? E quando la vide così adornata, godeva e vi passava il tempo nell'adorazione del Santissimo Sacramento, nella meditazione della passione del Redentore e nel rendere onore alla Madonna che amava di tenerissimo amore filiale. Nè sono da tacere, se vogliamo considerare le sue cure di padre dei monaci, certe premure singolarissime, come p. e. quella di tagliar di sua mano l'abito e il

mantello dei religiosi nel giorno della loro professione, e l'ansietà perchè agl'infermi nulla mancasse, e i restauri e gli ingrandimenti di questo monastero, e gli acquisti di luoghi di campagna dove condurre durante l'estate i padri e gli alunni, affinchè lo spirito si ricreasse e le forze si consolidassero in vista specialmente delle missioni d'Armenia, che tanto gli stavano a cuore. Poichè è da ricordare, o signori, che la fede non spegne l'amor di patria; lo perfeziona anzi e l'accresce trasformandolo in quella santa carità del natio loco, che è vera virtù. La quale nel cuore del nostro Arcivescovo fu in grado assai elevato, tanto che si potrebbe affermare che per opera di lui buona parte della vita dell'Armenia irradiava da S. Lazzaro. E tutto egli compieva all'ombra senza fasto e vanagloria, tuttavia con grande efficacia toccata con mano nella lontana patria. Così non è evidente l'efficacia della forza elettrica nel luogo dove si genera: a distanza però ne vedrete gli effetti e nella illuminazione, e nelle trazioni e nei macchinari, onde traggono le città vantaggi vitali. Sì: il Ghiurekian viveva qui nascosto, intento alla preghiera e al lavoro, diletandosi molto di contemplare in quest'isola paradisiaca il Creatore nelle bellezze della natura, mentre per opera sua sorgevano le missioni di Persia, quella di Mush, quella di Bakgegik vicino a Costantinopoli fornita da lui di chiesa, di un collegio e di un istituto di suore, quella di Nicomedia con scuola e parrocchia, dove aveva quasi condotto a termine una vasta chiesa, travolta purtroppo dal turbine della guerra. E a Trebizonda sua patria, in mezzo a mille contraddizioni, aveva aperto un ospizio per fanciulli, che con esimia carità trasferì nella sua stessa casa paterna. Sempre poi con la mira agli interessi religiosi e patrii egli curò singolarmente la tipografia di S. Lazzaro, che per il valore delle opere stampate e per finezza di lavoro si è procacciata nome non spregevole. Allo stesso scopo volle che degli alunni Mechitaristi altri frequentassero per addottorarsi l'università teologica di Roma, altri, per altre scienze, quella di Padova.

Sopra, o signori, vi ho detto che Gesù predilesse il caro Arcivescovo chiamandolo a parte della sua croce. Or bene voglio che sappiate che Egli aveva composto e recitava con fervore una preghiera, indulgenziata poi da Sua Santità Benedetto XV., che è documento di quella carità, maggior della quale altra non può darsene. Eccola:

“ Gesù, mio Signore, abbiate misericordia di me, condonate, cancellate e perdonate i miei peccati. Datemi la grazia di non peccare e di amarvi immensamente.

Salvatevi nel momento della mia morte e fatemi degno del vostro amore e della visione vostra divina, alla quale anelo con ardore e per la quale desidero offrire la mia vita col martirio.,.

Quanta umiltà in queste espressioni, quale amore di Dio fino al desiderio di martirio! E il martirio l'avesti, anima cara, non quello della spada, ma quello del cuore, che sanguinò a più riprese alle notizie delle ripetute stragi degli armeni tuoi, dei crudi martori, inflitti perfino a donzelle

e a fanciulli, alla vista degli orfani derelitti, che col terrore ancora impressa nello sguardo venivano a cercar qui un pane e un asilo. Durante questo martirio prolungato una sola volta provò sollievo, quando vide finalmente sul suo S. Lazzaro sventolare la bandiera della risorta Armenia: sollievo che poco durò, perchè, malgrado la ricostruzione di quella tribolata nazione, le notizie dolorose non cessavano. Un'altra specie di martirio fu per lui il trovarsi in condizione di non potere più porgere l'opera sua ai suoi monaci dilette: l'età sua, meglio che ottuagenaria, richiedeva riguardi e riposo. Si ritrasse allora nella villa di S. Zenone, donde per amore dei suoi monaci, in età di anni 87, affrontò il viaggio per Roma ansioso di veder il S. Padre, che l'abbracciò caramente e lo benedisse.

A S. Zenone egli divideva il tempo fra la preghiera, qualche lavoruccio campestre e l'osservazione delle bellezze del creato, che tanto eloquentemente parlava al suo animo ricco di semplicità francescana. Io che ogni anno andavo colà a visitarlo, ero lieto osservandolo o nella chiesetta prostrato in adorazione, o in casa seduto nel vano di una finestra della sala intento alla lettura di libri spirituali e in preghiera, o sulla sponda della fontana a ricrearsi alquanto traendo a se con briciole di pane i pesciolini, o in conversazione, che era sempre geniale ed amabile.

E fu appunto a S. Zenone che il giorno del 24 novembre fu colpito dal morbo micidiale. I suoi confratelli, memori che li aveva pregati più volte durante la vita di amministrarli per tempo i Sacramenti in caso di malattia, tennero fedelmente la consegna rimanendo edificati della serenità e della devozione, con cui il caro infermo li ricevette. Fu impetrata per lui la Benedizione papale. Egli che nutrì sempre un amore filiale per il successore di S. Pietro, all'annuncio di quella benedizione, ebbe un lampo vivo di gioia. Volle gli si recitasse la orazione, che sopra avete inteso, e circondato dai suoi monaci afflitti, nell'integrità delle facoltà mentali in fino all'ultimo, in età di anni 89 tranquillamente si addormentò nel Signore.

Dormi, o caro, nella pace dei giusti: Iddio ti dia requie: noi ricordandoti ripetiamo: *Ei fu bello come l'ulivo, e odoroso come il Libano.*

Պոլսէն ստացանք հետեւեալ տեղեկութիւնը Պատրիարքարանի ամսականիստ եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած սգահանդէսի մասին:

ՈՒՍՏԻՍ ՀԱՆԳՈՒՅԵԱԼ ԱՐԲԱՀՕՐ

ԳԵՐՊ. ԿԻՒՐԵՂԵԱՆ ԱՐՔԵՊՍԻ ՍԳԱՀԱՆԳԵՍԸ

ՊՈԼՍՈՑ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 12, երկուշաբթի առաւօտեան ժամը ինն էր:

Գիշերուան սառնաշունչ փոթորիկը՝ դեռ կը շարունակէր իր աւերը ծովու և ցամաքի վրայ:

Բերայի Սազը Աղաճի Ս. Աստուածածնայ եկեղեցին՝ սուգի վարագոյրներու մէջ առնուած է: Շողշողուն եկեղեցական ջահերը ու բեկբեկող բազմաթիւ մոմեր կը լուսաւորեն խորանները և եկեղեցւոյ մէջտեղ բարձրացող եպիսկոպոսական մահաբեմը: Մոմակիր չորս Մխիթարեան վարդապետներ կը հսկեն անոր շուրջ:

Սգահանդէսին կը նախագահէր՝ Արհ. Նազլեան Արքեպիսկոպոս Կաթողիկոսական—Պատրիարքական Տեղապահը, որ հանգուցեալ Վեհին պատիւ մ'ընելու համար, փափագած էր ինք կազմակերպել սգահանդէսը:

Ժամը 9ին հանդիսաւոր թիւ պատարագով սկսաւ արարողութիւնը, որուն ներկայ էին Ռոքոսեան և Պահապանեան Գերապայծառները, Վիէնայի Մխիթարեան Հայրեր, բազմաթիւ օտար եկեղեցականներ և կրօնական Հաստատութեանց ներկայացուցիչներ, Հայոց Պատրիարքարանի և Քաղաքական Ժողովոյ պատուիրակները, Մ. Ռաֆայէլեանի նախկին սաներ և բազմաթիւ համակիրներ: Դժբախտաբար, փոթորիկի սաստկութեան պատճառաւ Քաղկեդոնի Որբանոցին Հայրերը բացակայ էին:

Մահաբեմին առջև կը հսկէին՝ Բերայի Վեցերորդ խումբի Մխիթարեան սքանչուծներ, և Բերայի Մխիթարեան վարժարանի սաները կը մասնակցէին սգահանդէսին:

Պատարագէն յետոյ, երգիչ խումբը՝ յուզիչ հանդիսաւորութեամբ կատարեց հոգեհանգստեան պաշտօնը, որուն աւարտումին, Նազլեան Գերապայծառ բեմ իջաւ և հակիրճ ու եռանդուն դամբանականով մը ներկաներուն վերջիշնչուց հանգուցեալ Կիւրեղեան Գերպ. Աբրահայի նուիրական անցեալը, անբասիր ու մաքուր կրօնաւորի նկարագիրը, որով ան կարողացած էր Մխիթարեան Միաբանութեան հոգը և Աբրայի ծանր պատասխանատուութիւնը յանձն առնուլ և անձնուիրարար զոհուիլ քառասուն հինգ տարի՝ իր Աբրայութեան պաշտօնի շրջանին մէջ՝ թէ՛ Միաբանութեան և թէ՛ ազգին համար:

Արհ. Նազլեան Գերապայծառը՝ շատ լաւ դուրս ցատկեցուց ծերունագարդ Հանգուցելոյն հեզահամբոյր, ազնուական նկարագիրը, վեհանձն ու ներդաշնակ հոգին, որով ան կարողացած էր իր պաշտօնավարութեան երկար շրջանին, մանաւանդ վերջին տարիներու ընթացքին, Միաբանութեան գլխուն սպառնացող մռայլ ամպերը հեռացնել, համբերատար հոգւով տոկալով յուզուող խնդիրներու հանդէպ, որոնք՝ կարող էին բարդութիւններ ստեղծել:

Սգահանդէսին ետք, պաշտօնական ներկայացուցիչք և հրաւիրեալները մեծաբոլորեցան Պատրիարքարանի հիւրասրահին մէջ, ուր, անոնք կրկին իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին Մխիթարեան Ուխտի Գաւառական Մեծաւորին ու բոլոր Հայրերուն:

ՋԱՅՆԱՒՈՐ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ի ՀՈՈՎՄ

Գերպ. Իգնատիոս Կիւրեղեան Արք. Աբրահայի մահուան զուգը խոր վիշտ և ցաւ պատճառած էր նաև ի Հոովմ Քահանայապետական Լիւնեան Հայ Դպրոցին մէջ: Այդ պատճառաւ բաց ի ցաւակցական նամակէն՝ զոր հրատարակած ենք վերը՝ յիշեալ վարժարանի Տեսուչ Գերպ. Սարգիս Վ. Տէր Աբրահամեան, բոլոր վարդապետք և Սշակերտք, «Ուզելով իրենց վշտակցութիւնը հրապարակաւ ևս արտայայտել ի լուր աշխարհի—ինչպէս գրուած էր—կ'ուզեն և կ'որոշեն հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագաւ մը յարգել արժանաւոր և մեծ հայուն յիշատակը»:

Եւ ստուգիւ գեղեցիկ զաղափարով մը կը սահմանեն սգահանդէսի իբր օր՝ Ս. Յակոբ Մծբնայ հայրապետին տօնը: Ուստի անմիջապէս կը տեսնուին ամէն պատրաստութիւն, և կը զրկուին մասնաւոր հրաւիրագրեր պաշտօնական մարմիններու, կրօնաւորական Հաստատութեանց և ծանօթ բարեկամներու՝ ներկայ ըլլալու այդ օր կատարուելիք պաշտամանց:

Այսպէս տեղի կ'ունենայ սահմանուած օրը ժամ 10¹/₂ին վարժարանին Ս. Նիկողայոս Տուենտեան եկեղեցւոյն մէջ՝ ի ներկայութեան բազմութեան մը: Դասին մէջ պաշտօնապէս ներկայ գտնուած է զգեստաւորեալ Ամեն. Գերերջանիկ Հոգ. Տէր Թերզեան Կթղկ—Պատրիարք, ինչպէս նաև Արհ. Գերպ. Գոյունեան Արքեպս.: Ներկայից մէջ գտնուած են Գեր. Հ. Տէլիւիշ. Մոնս. Սանֆերմո, Պետ Հոովմայ «Ս. Հոգի» կոչուած մէջ գտնուած են Գեր. Հ. Տէլիւիշ. Մոնս. Սանֆերմո, Պետ Հոովմայ «Ս. Հոգի» կոչուած Հաստատութեան. Արեւելեան Ս. Ժողովի կողմանէ Հայկական Բաժնի քարտուղար Մոնս. Ճիւղպէ, Ընդհանուր Բենեդիկտեան Կարգի Նախաթոռ Աբրայի Սղոցցիներ. Իտալիոյ Կիստերսեանց Նախագահ Աբրայի Բլաչիտո. Սուպիագոյի Բենեդիկտեանց Ընդհանրական Աբրայի Կարիատոր. Տիրան պէյ Նորատունկեան. Օլէվիտան Միաբանութեան Ընդհ. Գործակալ Աբրայի Լուկանո, վարիչ «Rivista Benedettina» թերթի. Երեւանեան Հանրապետութեան քով Իտալիոյ նախկին Ներկայացուցիչ հայասէր Նախարար Կորրինի. Տիկին Գույումճեան փաշա. Ճարտարապետ վարդ Եազըճեան. Հայագէտ Ֆալտաթի. Մ—Ռ. վարժարանի Հոովմայ Համալսարանական աշակերտք. ուրիշ Միաբանութեանց Ընդհ. Մեծաւորք, արքայք և բազմաթիւ եկեղեցականք և ծանօթ Իտալացի անձնաւորութիւններ:

Վեհեակոյ ամբողջ լրագիրները մեծ ցաւով հաղորդեցին Կիւրեղեան Աբրահայի մահը և հետեցան կատարած թաղման հանդէսներուն, շօշափելով միանգամայն Հանգուցելոյն կեանքն ու գործունէութիւնը: Անոնցմէ հոս կը գնինք «Gazzetta di Venezia»-ի յօդուածին թարգմանութիւնը:

ՄԻՒԹԱՐԵԱՆ ՀԱՅՐԵՐՈՒ

ԸՆԳՀԱՆՐԱԿԱՆ ԱՐԲԱՀՕՐ ՄԱՀԸ

Քաղքին մէջ տխրագոյեցիկ տպաւորութիւն մը թողուց Մխիթարեան Հայրերու Միաբանութեան Ընդհանրական Աբրահայ, Գերպ. Իգնատիոս Վ. Կիւրեղեան, Տրայանուպոլսի Արքեպիսկոպոսին մահուան բօթը:

Գերպ. Կիւրեղեանի հետ անհետացաւ նահապետական տիպար, խստակրօն ու ամենագին դէմք մը. բոլոր հայութիւնը կը մեծաբէր ու կը պատուէր զինք թէ՛ իբր

հին Հայ Եկեղեցւոյ նուիրապետութեան ամենահեղինակաւոր ներկայացուցիչներէն մին, և թէ իբր ընդարձակ գիտութեան ու խոր իմաստութեան տէր անձ մը:

Շառաւիղ ազնուատոհմ ընտանեաց, ծնած է Տրապիզոն, Կոմսենոսներու հին մայրաքաղաք, 1832ին: Իր ծնողքը, ազնուական և հարուստ, ուզեցին ուսման մէջ զարգացնել իրենց զաւակը և այս նպատակաւ յղեցին վենետիկ Ս. Ղազարու վարժարանը, որ երկու դարէ ի վեր աշխարհիս մէջ հայ մշակոյթին փարոսն է: Հասաւ հոն 12 տարուան հասակին մէջ ու կատարեց ուսումնական բոլոր ընթացքը՝ մինչև վարդապետական աստիճանն ու քահանայական Ս. Կարգին ընդունելութիւնը: Բաց ի հայ և ընդհանուր գրականութենէն հմուտ էր բնական ու ֆիզիքական գիտութեանց, և ուսուցչական պաշտօնը կատարեց այն վարժարանին մէջ՝ որ զինքը իբր աշակերտ ընդունած էր: Ի լոյս ընծայեց գրական և իմաստասիրական բազմաթիւ աշխատութիւններ: Խորապէս ճանչցող և եռանդուն մշակող սրբազան երաժշտութեան, հրատարակեց հայ եկեղեցական երգեցողութեան վրայ աշխատութիւն մը, որ ուսումնասէրներէ զնա հատուած է իբր հիմնական գործ:

Գերպ. Կիւրեղեան իր ընդարձակ գիտութեան կը միաւորէր մեծ իմաստութիւն ու վեհ բարձրութիւն, սրտի ազնուութիւն և բարութիւն, զգացման ուղղութիւն և նկարագրի զօրութիւն: Ասոր համար Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհանրական Արքայհօր մեռնելով 1876ին, Կրօնքին Ընդհանրական Ժողովը Ս. Ղազարու մէջ խմբուելով, Միաբանութեան Գերագոյն Գլուխ ընտրեց զՀայր Կիւրեղեան, որ նոյն միջոց 44 տարեկան էր: Քիչ վերջ ալ Պիոս Թ. ընծայեց իրեն Տրապիզոնի արքեպիսկոպոսական տիտղոսն ու աստիճանը: Այն տոնէն ի վեր Գերպ. Կիւրեղեան մնաց միշտ իր Հօտին գլուխը, կառավարեց ամենամեծ խոհականութեամբ և արդարութեամբ 45 տարի, ամենուն սիրելի զօնալուով, ամենէն մեծարուելով:

Իր վեհաշուք և պատկառելի կերպարանքը, ծերունիի հասու և նրբահայեաց դիմագծով, ձիւնաթոյր մօրուքով շրջանակուած, շատ ծանօթ էր վենետիկ ամէն անոնց՝ որ առիթն ունեցած են ամենահանդիսաւոր տօնախմբութեանց միջոց, ինչպէս Ս. Մարկոսի Զանգակատան հիմնօրհնէքի արարողութեան և անոր բացման հանդիսին, հիասքանչ նկատելու իր փառահեղ ներկայութիւնը, ծիրանի վերարկուով ու յարգելի գլուխը պսակուած փակ թագով մը, նման արքայից թագին:

Առատաձեռն էր ու բարեբար. շատ կը սիրէր խաւիւրն, նա մանաւանդ վենետիկը: Վենետիկցին կը հրաշանար իր վրայ. իր Մխիթարեան որդիքը սաստիկ կը սիրէին զինքը՝ ձգուած իր խոր բարութենէն. և մէկէ աւելի վեհազուններ իր անձին մասնաւոր յարգանք և բարեկամութիւն տածեցին: Ն. Վ. Մարգարիտա Խաւիւրոյ Մայր — Թագուհին ամէն անգամ վենետիկ գալուն՝ զանց չէր ընէր այցելութիւն տալ Գերպ. Կիւրեղեանի, Ս. Ղազար կղզիին մէջ: Ումպերթոյ թագաւորը շնորհած է իրեն Ս. Մարիտոսի և Ղազարու Կարգերուն Հրամանատարութիւնը:

Պարսկաստանի Շահը Մուզաֆֆէր — էտ — տինը, մեծապէս հիացած Արքեպիսկոպոսին իմաստութեանն և բարութեան վրայ, պճնեց զինքը իր Կայսրութեան ամենամեծ շքանշանով, Աօրիծի ու Արևի կարգերու մեծ Ժապաւնով: Պատոււած է նաև թրքական բազմաթիւ շքանշաններով, Օսմանիէ, Մէծիտիէ, Էրզրումու, Մէարիֆ, և զեռ ուրիշ շատ մը կարգերու:

Գերապայծառ Կիւրեղեան գիտցաւ նոր բարգաւաճումի առաջնորդել Մխիթարեան Միաբանութեան մշակոյթի հիմնարկութիւնները, որոնցմէ ելան բազմաթիւ կարող երիտասարդներ՝ զնահատուած արուեստներու և գիտութեանց մէջ: Նրա 1904ի ապրիլին, իր քահանայութեան յիսնամեան տօնախմբեց, Գերպ. Կիւրեղեան փառաւորութեամբ շրջապատուած իր նախկին աշակերտներէն ու քաղքին եկեղեցական և քաղա-

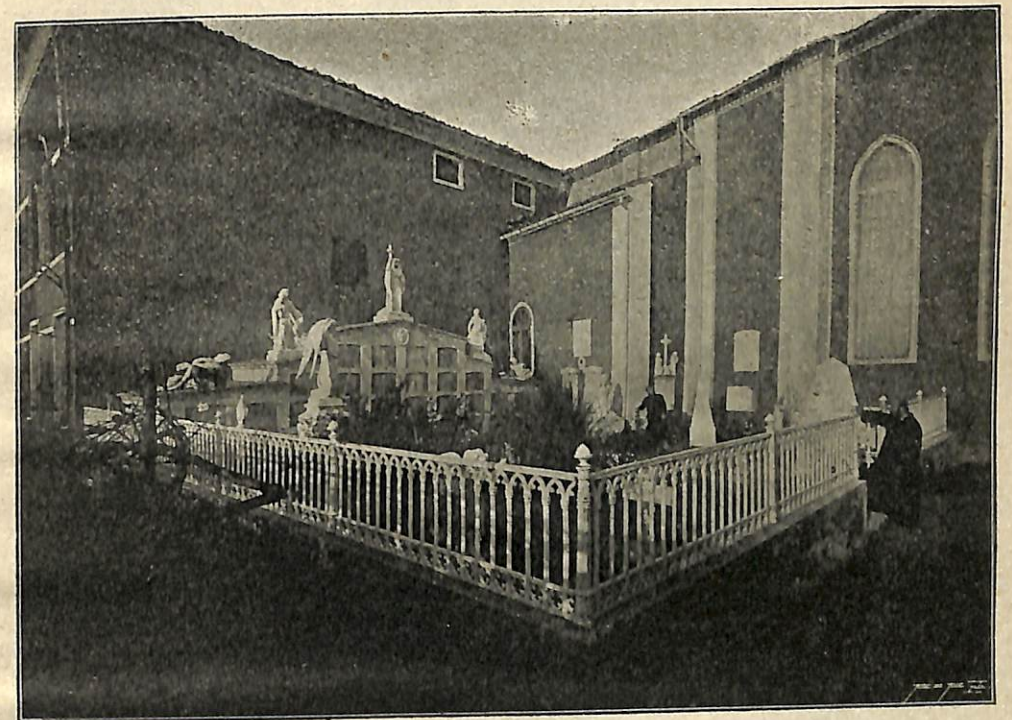
քական իշխանութիւններէն, որ նոյն օրը Ս. Ղազար եկած էին մատուցանելու իրենց մեծարանքն ու հիացումը:

Պատերազմի պայթելուն վենետիկէն հեռանալով հաստատուեցաւ ձմեռը Բատուա, ու ամառը Ազոլոյի բլուրներու ամարանոցներէն միոյն մէջ, սեփականութիւն Միաբանութեան. և այն օրէն վերջը հազիւ մէկ քանի կարճատե այցելութիւններ կատարեց մեր քաղքին:

Դեռ քիչ օր առաջ իրեն բնատուր առուգութեամբ կը պարապէր իր պաշտօնին սովորական գործերով: Իր մահուամբ ամենադառն սուգ մը զգաց Մխիթարեան Միաբանութիւնը: Իր մարմինը, առանց հանդիսական երևոյթի, պիտի փոխադրուի Ս. Ղազար, և երեքշաբթի առտու, յետ մեծահանդէս արարողութեանց, պիտի թաղուի վանքին նկարչական գերեզմանատան մէջ:

«Gazetta di Venezia»

1921, 4 Դեկտ.

Գերեզմանատուն Մխիթարեան Հայր

Զօն

Աս Արհիպիսկոպ Սրբաւոյն Մխիթարեան Մեծի Ուխտին Ս. Ղազարու
Հոգեւոյն Տ. Իգնատիոս Սրբազան Աբք. Եպիսկոպոսն՝
Ի լրանան Քառասնորէից մահուն (որ ի 1 Ղեկա. ի 1921).
(Ի Ս. Զինոն).

Ի քնարիս Արհիպիսկոպն՝
Գորհար քայլեալ ի որան Կիւրղեանց՝
Նւերեցար Մելիքեանց,
Արքայապետ Տանն հանուրց Հայկեանց.
Տեառն է քարի և մարտիկեանց՝
Ի քորքորան Քոյր Որդեկաց
Ողբարար Հայր սիրազգած՝
Սերմէն Երեւնի Գորհարարաց: —

Արհիպիսկոպ Պետր Խոհանն՝
Րեւանդորդ յերէ քովանտ՝
Հորդոր քրտալէս՝ որտ քայլեցան,
Ի կեանքի Քոյր յայդըմ Սորբ Տան.
Արեւ Մշակ յար արեւանան՝
Պետիք Անունն՝ անջնջանան
Արշակունցեալ յորդոր Խորան՝
Նւերէն Կեանքի որտ ինչ զայն բան,
Ծաղկեղէնից եբար քորան,
Ի լըման ասոր քառասնական
Դարձն ասորց Հորդոր մահուն: —

Զօնեմ հոգեւոր յորդոր քրտալէս,
Օրհնէալ լեցին կամք Տերունեան.
Նւերեան ի քան Երանական,
Եւ հայրեւելիք ի լոյս Խորանն,
Մեշար Կար արեւել լըլոյսն ՀԱՅ ՏԱՆ, —

Երջանկաւորք Միլիարեան,
Սորբ Ղազարուն ի վերեւիւն: —

Աղօթարկու՝
Հոգ. Հով. Հայոց Փարիզի և Պէտքեայի՝
Վասիլապուս Ծ. — Վ. Քիպարեան
Ի Տանէն Արջուկեանց
(Ի Նիկիոպոլսոյ Փոքուն Հայոց)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Միսիր. Միաբանութիւնս յոգնած սրտով այնքան համակրանաց և ցաւակցութեան ցոյցերոշ հանդէպ՝ առթիւ մահոռան իր

ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ԱՐԲԱՆՈՐ

ԱՐՀ. ԳԵՐ. ԻԳՆԱՏԻՈՍ Վ.Ի ԿԻՒՐԵՂԵԱՆ

ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՏՐԱՅԱՆՈՒՊՈԼՍԻ

անկարող գոնուելով ամենուն մի առ մի յայտնելու իշր շնորհակարտութիւնքն, հրապարակաւ կը մատուցանէ իշր խորին երախտագիտական զգացմանց հաւատիքն, ի մասնաւորի Ազգ. Եկեղ. Եռօրեայ տոներէն Սրհ. Գեր. Հայրապետաց, Պետական Պատուիրակութեանց եւ Պաշտօնական Ժողովոց, եւ միահամուռ ամենայն ազնիւ բարեսիրաց որոնք հեռագրաւ, նամակաւ կամ ուրիշ որեւէ կերպով մասնակից գոնուեցան մեր ամենամեծ սուգին:

Հ. ՅՈՎՀ. Վ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ
ԸՆԴՀ. ԱԹՈՌԱԿԱԼ ՄԻԻԹ. ՈՒԽՏԻՆ

La Congregazione Mechitarista riconoscentissima a quanti personalmente con scritti o in qualsiasi altra forma vollero partecipare al suo immenso dolore e contribuirono a rendere più solenne il *Supremo Omaggio al Suo Veneratissimo Abate Generale*

Monsignor

Ignazio Dr Ghiurekian

Arcivescovo di Trajanopoli

porge Loro vivamente commossa più vive azioni di grazie.

Rende poi grazie speciali a S. Maestà la Regina Madre, agli Eminentissimi Cardinali, Pietro La Fontaine, Patriarca di Venezia, e Nicolò Marini, Segretario della Congregazione Orientale, alle LL. EE. il Prefetto e il Sindaco, e alle altre Autorità Cittadine, Ecclesiastiche e Civili di Venezia e di S. Zenone degli Ezzelini.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0173811

8947

281.69
4-61